

Ona tili va adabiyot fanidan
AMALIY MASHG'ULOTLARINING MAZMUNI
TEXNOLOGIK XARITASI

Mavzu: Sintaktik aloqa va munosabatlar. Predikativ va nopredikativ munosabatlar

Mashg'ulot vaqti – 2 soat	Talabalar soni: 20-25 tagacha
Mashg'ulot shakli	Amaliy mashg'ulot
Mavzu	Sintaktik munosabatlar. Predikativ va nopredikativ munosabatlar
Amaliy mashg'ulot rejası:	1. Sintaktik munosabatlar va sintaktik aloqa 2. Sintaktik munosabatning turlari 3. Nopredikativ munosabat: atributiv, relyativ, obyektli
<i>O'quv mashg'uloti maqsadi:</i> Sintaktik munosabatlar haqida umumiy ma'lumot, uni sintaktik aloqadan farqlash, uning turlari: atributiv, relyativ, obyektli <i>munosabatlarni bir-biridan farqlash, gapdagi sintaktik munosabat turlarini tahlil qilish</i>	
<i>Pedagogik natijalar:</i>	<i>O'quv faoliyati natijalari:</i>
<ul style="list-style-type: none"> ● Sintaktik munosabat va sintaktik aloqaning o'zaro farqi, ularning turlari bo'yicha savol-javob o'tkazish orqali bilimlarini aniqlash; ● Sintaktik munosabatning turlari haqidagi umumiy ma'lumotlarni savollar asosida aniqlash; ● Nopredikativ munosabat: atributiv, relyativ, obyektli haqidagi nazariy ma'lumotlarni umimlashtirish; 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sintaktik munosabat va sintaktik aloqaning o'zaro farqi, ularning xususiyatlari haqida tashkil etilgan nazariy munozara orqali o'rgangan bilimlarini namoyon etadi; 2. Sintaktik munosabatning tahlili ustida ishlash orqali bilimlarini mashqlar bilan mustahkamlaydilar; 3. Nopredikativ munosabat: atributiv, relyativ, obyektli turlari haqidagi bilimlarini misollar asosida aniqlaydilar .
<i>Ta'lim berish usullari</i>	Anjuman, FSMU, Aqliy hujum
<i>Ta'lim berish metodlari</i>	Og'zaki, hikoya, suhbat, ko'rgazmalilik, namoyish qilish.
<i>Ta'lim berish vositalari</i>	O'quv qo'llanma, tarqatma materiallar, proektor, doska.
<i>Ta'lim berish sharoiti</i>	Hamkorlikda ishlash va taqdimotlarni amalga oshirish imkoniga ega bo'lgan auditoriya.
<i>Monitoring va baholash</i>	Og'zaki nazorat, savol-javob.

Amaliy mashg'ulotning texnologik kartasi

<i>Ish jarayonlari vaqti</i>	<i>Faoliyat mazmuni</i>	
	<i>O'qituvchi</i>	<i>Talaba</i>
1 bosqich. Kirish (10 daqiqa)	1.1. Amaliy mashg'ulotning mavzusi, rejasini e'lon qiladi, o'quv mashg'ulotining maqsadi va o'quv faoliyat natijalarini tushuntiradi (1-ilova)	Tinglaydi, mavzu nomini yozib oladi
2 bosqich. Asosiy jarayon (60 daqiqa)	2.1. Mavzuni takrorlash maqsadida aqliy hujum o'tkaziladi (2-ilova) 2.2. Sintaktik munosabat va sintaktik aloqaning o'zaro farqi, ularning turlari bo'yicha savol-javob o'tkazish orqali bilimlarini aniqlaydi. (3-ilova) 2.3. Sintaktik munosabatning turlari haqidagi umumiy ma'lumotlarni savollar asosida sinaydi. (4-ilova)	2.1. Javob beradilar, aniqlik kiritadilar, mustaqil fikr yuritadilar, bir-biriga savollar beradilar. 2.2. Fonetikaning maqsad va vazifalari, uning ilmiy ahamiyati haqidagi bilimlarini mustahkamlaydilar. 2.3. Fonetika turlari

	2.4. Nopredikativ munosabat: atributiv, relyativ, obyektli munosabat tahlili ustida ishlanadi. (5-ilova)	haqida tashkil etilgan munozara orqali ayrim nazariy ma'lumotlarni yodga oladi. 2.4. Tovush va harfning farqli tomonlarini aniqlash, fonema va uning variantlari tahlili ustida ishlaydilar..
	“FSMU” texnikasidan foydalangan holda guruhlariga topshiriqlar beradi (6-ilova). Guruhlarda ishlashga yordam beradi. Qo‘shimcha ma’lumotlardan foydalanishga imkon yaratadi. Diqqatlarini kutiladigan natijaga jalb qiladi. Har bir guruh topshiriqlarini vatman - qog‘ozlarga tushirib, taqdimotini o‘tkazishga yordam beradi, bilimlarini umumlashtiradi, xulosalarga alohida e’tibor beradi. Topshiriqlarning bajarilishini qay darajada to‘g‘ri ekanligini diqqat bilan tinglaydi. Fikrlarini tinglab, umumlashtiradi.	Savollarga javob beradilar, erkin bahs-munozara yuritadilar. Guruhlarda ishlaydilar.
3 bosqich. Yakuniy bosqich (10 daqiqqa)	3.1 Mavzu bo‘yicha umumiy xulosa qilinadi.	Tinglaydilar
	3.2. Talabalarning baholash mezonlarini e’lon qilinadi (7-ilova)	Yozib oladi
	3.3. Navbatdagi mashg‘ulotda ko‘riladigan mavzuni e’lon qiladi.	Javob yozadi

1-ilova

Mavzu: Sintaktik munosabatlar. Predikativ va nopredikativ munosabatlar

3. Sintaktik munosabatlar va sintaktik aloqa

4. Sintaktik munosabatning turlari

3. Nopredikativ munosabat: atributiv, relyativ, obyektli

O‘quv mashg‘uloti maqsadi: Sintaktik munosabatlar haqida umumiy ma’lumot, uni sintaktik aloqadan farqlash, uning turlari: atributiv, relyativ, obyektli munosabatlarni bir-biridan farqlash, gapdagi sintaktik munosabat turlarini tahlil qilish

O‘quv faoliyati natijalari:

Sintaktik munosabat va sintaktik aloqaning o‘zaro farqi, ularning xususiyatlari, nopredikativ munosabat: atributiv, relyativ, obyektli munosabat haqida tashkil etilgan nazariy munozara orqali o‘rgangan bilimlarini namoyon etadi, misollar asosida mashqlar, testlar ishlaydilar .

2-ilova

Aqliy hujum uchun savollar:

♣ 1- topshiriq. Savollarga javob bering.

1. Sintaksis bo‘limining tilshunoslikning boshqa bo‘limlari bilan aloqasi haqida gapiring.

2. Asosiy sintaktik birliklar haqida ma’lumot bering.

3. Sintaktik birliklarning til va nutqda farqlanishini izohlang.

4. Sintaktik aloqa vositalariga nimalar kiradi?

5. Sintaktik munosabat va sintaktik aloqa deganda nimani tushunasiz?

6. Predikativ munosabat nima?

7. Nopredikativ munosabatni izohlang.

8. Atributiv munosabat qanday hosil bo‘ladi?

9. Obyektli munosabatni misollar bilan izohlang.

10. Relyativ munosabat nima?

3-ilova

✎ 2- topshiriq. Berilgan matndan predikativ munosabatli birliklarni ajrating.

Ertasi kuni peshinda Andijon arkining qarshisidagi jazo maydonida nog‘oralari chalindi. To‘plangan xaloyiqning ko‘zi oldida Darveshgov yomon ovoza tarqatishda ayblanib, boshi kesildi.

Yoqubbek Ahmad Tanbalni yapasqi navkari bilan birga o‘sha kuni kechasi Axsiga yashiriqcha jo‘natib yuborgan edi. Ikki oradagi sir sirligicha qoldi.

Dushman Marg‘ilonni olib, Andijonga tahdid solmoqda edi. Xo‘ja Abdulla boshliq elchilar ...sulh tuzishni taklif qildilar.

Sulton Ahmad beklarning ra‘yini qaytarolmaydigan zaif tojdorlardan edi. Xo‘ja Abdulla boshliq elchilar undan rad javobi olib qaytdilar.

Endi avvalgidan battar qirg‘in bo‘lishini sezgan bek va navkarlar Andijon qo‘rg‘oniga bekina boshladilar.(P.Qodirov).

4-ilova

3- topshiriq. Mashqni sxematik tahlil qiling. Sintaktik munosabatlarni aniqlang. Sintaktik aloqa vositalarini ko'rsating.

1. Paxtakorlarimiz bu yil ham o'z majburiyatlarini muvaffaqiyatli ado etdilar. 2. Yam-yashil adirlardagi gilyohlardan taralgan xushbo'y hidlar dimoqqa uriladi. (S.A.) 3. Alisher bog'dagi yolg'izoyoq yo'ldan ovoz kelayotgan tarafga qarab yurdi. (L.B.) 4. G'ulomjon qishloqda bo'lgan voqealarni ularga oqizmay-tomizmay so'zlab berdi. (M.I.) 5. Kumush onasining yuragidagi o'tni hozir sinamasdan ham his etdi. (A.Q.) 6. Jasorat iste'dod singari maqsad sari boradigan yo'lni osonlashtiradi. (L.Leonov) 7. Gulnor ikki haftadan buyon dadasi va onasi bilan birga bog'da ishlaydi. (O.) 8. Ariq yoqalaridan yashil ko'zli boychechak jimgina mo'ralaydi. (O.) 9. Mayin va yoqimli kuy ko'zga ko'rinmas afsonaviy qush singari keng zalda parvoz qiladi. (S.A.) 10. Turmushimizda hamma narsa bir-biri bilan chambarchas bog'liq.

5-ilova

4- topshiriq. Mavzuga oid testlarning javobini toping.

1. Qaysi qatordagi gapda atributiv birikma mavjud?
 - A. Kiborlarga xos bir xonadonga kelib qolganimni tez payqadim.
 - B. Sihat tilasang ko'p ema.
 - C. Men kechqurunlari buvimga gazeta o'qib beraman.
 - D. Majlisda direktorimiz intizom haqida kuyinib gapirdi.

2. Qaysi qatordagi gapda atributiv va relyativ munosabatlar mavjud?
 - A. O'ktam qizg'in va baland ruh bilan terimga kirishdi.
 - B. Yo'lchi kechgacha dam u ekinda, dam bu ekinda ishlaydi.
 - C. Tik ko'tarilgan quyosh o'zining hayotbaxsh nurlarini sochmoqda.
 - D. Ergash bolalar haqida bir qancha savollar berdi.

3. Qaysi qatorda sintaktik munosabatni ifodalash yo'llari to'liq ko'rsatilgan?
 - A. Turlovchilar, tuslovchilar, yordamchi so'zlar
 - B. So'z formalari, yordamchi so'zlar, tartib va ohang
 - C. Kelishik qo'shimchalari, yordamchi so'zlar, tartib va ohang
 - D. Tartib, ohang, yordamchi so'zlar, bog'lama

4. Qaysi gapda teng bog'lanish ishtirok etgan?
 - A. Men bilan opam suhbatlashdi.
 - B. Siz bilan men boraman
 - C. Ba'zan qor, ba'zan yomg'ir yog'adi.
 - D. Ko'zing osmonga tushganda, Lovillab oftob kuygay.

5. Maktab direktori kotiba olib kirgan hujjatlarga qo'l qo'ydi. Rahimjon ma'yus holda so'ri suyanchig'iga qo'l qo'ydi. Ushbu gaplardagi «qo'l qo'ymoq» birligi haqidagi qaysi hukm to'g'ri?
 - A. Har ikkala gapda qo'shma so'z
 - B. Birinchi gapda qo'shma so'z, ikkinchi gapda so'z birikmasi.
 - C. Har ikkala gapda so'z birikmasi
 - D. Birinchi gapda qo'shma so'z, ikkinchi gapda ibora

6. Quyidagi birliklardan qaysilari ham erkin, ham turg'un birikma (ibora) sanaladi?
 - A. Boshini ko'tarmoq, ko'ngliga keltirmoq, to'nini teskari kiymoq
 - B. Ko'zini yog' bosgan, ko'nglidan o'tkazmoq, qo'lini siltamoq, tosh otmoq
 - C. Boshiga yetmoq, yaxshi ko'rmoq, qulog'iga qo'ymoq, o'z yog'iga qovurilmoq
 - D. Bo'yniga qo'ymoq, kapalagi uchmoq, jonidan o'tmoq, ko'zini tikmoq

7. Qaysi qatorda berilgan so'z birikmalarini gapga aylantirish mumkin?
 - A. Qattiq sovuq, shirin qovun, chiroyli gul
 - B. Qiziqarli mashg'ulot, oydin kecha, maqola o'qimoq
 - C. Berilgan topshiriq, o'qishli asar, g'azal yodlamoq
 - D. Samarali ishlamoq, ko'chat o'tqazish, barqaror tinchlik

8. Sifatlovchi o'z sifatlanmishiga qanday yo'l bilan birikadi?
 - A. Moslashuv yo'li bilan
 - B. Bitishuv yo'li bilan
 - C. Boshqaruv yo'li bilan
 - D. Moslashuv yoki bitishuv yo'li bilan

9. Sintagmatik munosabat nima?
 A. Muayyan sintaktik birlikning boshqa sintaktik birlik bilan ketma-ket munosabati
 C. Sintaktik birliklarning shakliy munosabati
 C. Sintaktik birliklarning mazmuniy munosabati
 D. Sintaktik birliklarning makon va zamonga bog'liq bo'lmagan o'zaro assotsiativ munosabati
10. Paradigmatik munosabat nima?
 A. Sintaktik birliklarning makon va zamonga bog'liq bo'lmagan o'zaro assotsiativ munosabati
 B. Muayyan sintaktik birlikning boshqa sintaktik birlik bilan ketma-ket munosabati
 C. Sintaktik birliklarning shakliy munosabati
 D. Sintaktik birliklarning mazmuniy munosabati
11. Shakliy sintagmatik munosabat to'g'ri berilgan qatorni toping
 A. Tenglanish va tobelanish B. Moslashuv, boshqaruv, bitishuv
 C. Predikativ va nopredikativ D. Atributiv, relyativ, obyektli
12. Mazmuniy sintagmatik munosabat to'g'ri berilgan qatorni toping
 A. Atributiv, relyativ, obyektli
 B. Tenglanish va tobelanish
 C. Moslashuv, boshqaruv, bitishuv
 D. Predikativ va nopredikativ
13. Nopredikativ munosabat turlari to'g'ri berilgan qatorni toping
 A. Atributiv, relyativ, obyektli
 B. Moslashuv, boshqaruv, bitishuv
 C. Predikativ va nopredikativ D. Barchasi to'g'ri
14. Predikativlik shakllari to'g'ri berilgan qatorni toping
 A. Barchasi to'g'ri B. Mayl, zamon, shaxs-son
 C. Nol shakl D. Tasdiq-inkor
15. Predikativlik nol shakl bo'lgan qatorni toping.
 A. Bugun havo issiq. B. Terlar tuproq uzra quyilar duv-duv.
 C. Yo'lchi Unsinni eshik oldida to'xtatdi.
 D. Yerdan oltin yaproqlar kabi yotar oy nuri.
16. Sport bilan shug'ullanish sog'lom bo'lishning garovidir. Ushbu gapdagi sintaktik munosabat turlarini aniqlang.
 A. Predikativ, atributiv, obyektli.
 B. Predikativ, relyativ, obyektli
 C. Predikativ, atributiv, relyativ
 D. Nopredikativ, atributiv, relyativ.

6-ilova

FSMU texnologiyasi

Ushbu texnologiya munozarali masalalarni hal etishda hamda o'quv jarayonini bahs-munozarali o'tkazishda qo'llaniladi, chunki bu texnologiya talabalarni o'z fikrini himoya qilishga, erkin fikrlash va o'z fikrini boshqalarga o'tkazishga, ochiq holda bahslashishga hamda shu bilan birga bahslashish madaniyatini o'rnatadi. Tinglovchilarga tarqatilgan oddiy qog'ozga o'z fikrlarini aniq va qisqa holatda ifoda etib, tasdiqlovchi dalillar yoki inkor etuvchi fikrlarni bayon etishga yordam beradi.

F – fikringizni bayon eting
 S – fikringiz bayoniga sabab ko'rsating
 M – ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring
 U – fikringizni umumlashtiring

Savol	Atributiv munosabat va unga misollar?
(F) Fikringizni bayon eting	
(S) Fikringiz bayoniga sabab ko'rsating	
(M) Ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring	

(U) Fikringizni umumlashti-ring	
---------------------------------	--

2-guruh

Savol	Relyativ munosabat va unga misollar
(F) Fikringizni bayon eting	
(S) Fikringiz bayoniga sabab ko'rsating	
(M) Ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring	
(U) Fikringizni umumlashti-ring	

7-ilova

<p>Baholash mezonlari:</p> <p>Amaliy mashg'ulotda talabalar 5 ballik sistemada baholanadi.</p> <p>Savollarga to'liq va mukammal javoblar bergan, javobini misollar asosida dalillagan, qo'shimcha o'qish uchun berilgan adabiyotlarga tayangan holda javob bergan talaba 5 ball bilan baholanadi.</p> <p>Savollarga to'liq javob bergan, misollar asosida dalillagan, ammo qo'shimcha adabiyotlardan olingan materiallardan foydalanmagan talaba 4 ball bilan baholanadi.</p> <p>Savollarga o'rtacha javob bergan, javoblarida izchillik bo'lmagan, tayanch tushunchalar mohiyatini to'liq ochib bera olmagan talaba 3 ball bilan baholanadi.</p> <p>Yuqoridagi baho mezonlariga mos kelmaydigan tarzda javob bergan yoki umuman javob bera olmagan talaba qoniqarsiz baho olgan deb topiladi va ogohlantiriladi.</p>
--

Uyga vazifa. Badiiy asardan 4ta gapni sxematik tahlil qiling. Sintaktik munosabatlarni ko'rsating.

2 – amaliy mashg'ulot.

Mavzu: Tobe aloqa turlari. Moslashuv, boshqaruv, bitishuv

Mashg'ulot vaqti - 2 soat	Talabalar soni: 20-25 tagacha
Mashg'ulot shakli	Amaliy mashg'ulot
Mavzu	Tobe aloqa turlari. Moslashuv, boshqaruv, bitishuv
Amaliy mashg'ulot rejası:	Sintaktik aloqa va uning turlari Tenglanish: ochiq va yopiq tenglanish. Tobelanish va uning turlari: Moslashuv, boshqaruv, bitishuv
O'quv mashg'uloti maqsadi: Sintaktik aloqa haqida umumiy ma'lumot, sintaktik munosabatdan farqlash, uning turlari: tenglanish va tobelanish, tobe aloqa turlari: moslashuv, boshqaruv, bitishuvni bir-biridan farqlash, gapdagi tobe aloqa turlarini tahlil qilish	
<p><i>Pedagogik natijalar:</i></p> <p>Sintaktik aloqa va uning turlari haqida ma'lumot savollar asosida takrorlash.</p> <p>Tenglanish: ochiq va yopiq tenglanishga doir mashqlar ishlash.</p> <p>Tobelanish va uning turlari: moslashuv, boshqaruv, bitishuv aloqalari bo'yicha tahlil qilish.</p>	<p><i>O'quv faoliyati natijalari:</i></p> <p>Sintaktik aloqa va uning turlari haqida ma'lumot savollar asosida takrorlaydi.</p> <p>Tenglanish: ochiq va yopiq tenglanishga doir mashqlar ishlaydi.</p> <p>Tobelanish va uning turlari: moslashuv, boshqaruv, bitishuv aloqalari bo'yicha tahlil qiladi.</p>
<i>Ta'lim berish usullari</i>	Anjuman, aqliy hujum, FSMU
<i>Ta'lim berish metodlari</i>	Og'zaki, hikoya, suhbat, ko'rgazmalilik, namoyish qilish.
<i>Ta'lim berish vositalari</i>	O'quv qo'llanma, tarqatma materiallar, proektor, doska.
<i>Ta'lim berish sharoiti</i>	Hamkorlikda ishlash va taqdimotlarni amalga oshirish imkoniga ega bo'lgan auditoriya.
<i>Monitoring va baholash</i>	Og'zaki nazorat, savol-javob.

Amaliy mashg'ulotning texnologik kartasi

Ish jarayonlari vaqti	Faoliyat mazmuni	
	O'qituvchi	Talaba
1-bosqich.	1.1. Ma'ruzaning mavzusi, rejasini e'lon qiladi, o'quv	Tinglaydi, mavzu nomini

Kirish (10 daqiq)	mashg'ulotining maqsadi va o'quv faoliyat natijalarini tushuntiradi (1-ilova)	yozib oladi
	1.2. Mashg'ulotni o'tkazish shakli va baholash mezonlarini e'lon qiladi (2- ilova)	Yozib oladi
2-bosqich. Asosiy jarayon (60 daqiq)	2.1. Mavzuning birinchi rejasi bo'yicha ma'ruza qiladi (3-ilova). 2.2. Mavzuning ikkinchi rejasi bo'yicha ma'ruza qiladi (4-ilova). 2.3. Mavzuning uchinchi rejasi bo'yicha ma'ruza qiladi (5-ilova).	Yozadi, savolga javob beradi. Yozadi, savolga javob beradi.
	"FSMU" texnikasidan foydalangan holda guruhlariga topshiriqlar beradi (6-ilova). Guruhlarda ishlashga yordam beradi Qo'shimcha ma'lumotlardan foydalanishga imkon yaratadi. Diqqatlarini kutiladigan natijaga jalb qiladi. Har bir guruh topshiriqlarini vatman - qog'ozlarga tushirib, taqdimotini o'tkazishga yordam beradi, bilimlarini umumlashtiradi, xulosalarga alohida e'tibor beradi. Topshiriqlarning bajarilishini qay darajada to'g'ri ekanligini diqqat bilan tinglaydi. Fikrlarini tinglab, umumlashtiradi.	Savollarga javob beradilar, erkin bahs-munozara yuritadilar. Guruhlarda ishlaydilar.
3-bosqich. Yakuniy bosqich (10 daqiq)	3.1 Mavzu bo'yicha umumiy xulosa qilinadi.	Tinglaydilar
	3.2. Talabalarning baholash mezonlarini e'lon qilinadi	Yozib oladi
	3.3. O'z-o'zini nazorat qilish uchun savollar beradi (7-ilova)	Javob yozadi
	3.4 Navbatdagi mashg'ulotda ko'riladigan mavzuni e'lon qiladi.	Yozib oladi

1-ilova

Mavzu: Tobe aloqa turlari. Moslashuv, boshqaruv, bitishuv

- 1.Sintaktik aloqa va uning turlari
- 2.Tenglanish: ochiq va yopiq tenglanish.
- 3.Tobelanish va uning turlari: Moslashuv, boshqaruv, bitishuv

O'quv mashg'uloti maqsadi: Sintaktik aloqa haqida umumiy ma'lumot, sintaktik munosabatdan farqlash, uning turlari: tenglanish va tobelanish, tobe aloqa turlari: moslashuv, boshqaruv, bitishuvni bir-biridan farqlash, gapdagi tobe aloqa turlarini tahlil qilish

O'quv faoliyati natijalari:

Sintaktik aloqa va uning turlari haqida ma'lumot savollar asosida takrorlaydi.

Tenglanish: ochiq va yopiq tenglanishga doir mashqlar ishlaydi.

Tobelanish va uning turlari: moslashuv, boshqaruv, bitishuv aloqalari bo'yicha tahlil qiladi.

2-ilova

<p>Baholash mezonlari: Amaliy mashg'ulotda talabalar 5 ballik sistemada baholanadi. Savollarga to'liq va mukammal javoblar bergan, javobini misollar asosida dalillagan, qo'shimcha o'qish uchun berilgan adabiyotlarga tayangan holda javob bergan talaba 5 ball bilan baholanadi. Savollarga to'liq javob bergan, misollar asosida dalillagan, ammo qo'shimcha adabiyotlardan olingan materiallardan foydalanmagan talaba 4 ball bilan baholanadi. Savollarga o'rtacha javob bergan, javoblarida izchillik bo'lmagan, tayanch tushunchalar mohiyatini to'liq ochib bera olmagan talaba 3 ball bilan baholanadi. Yuqoridagi baho mezonlariga mos kelmaydigan tarzda javob bergan yoki umuman javob bera olmagan talaba qoniqarsiz baho olgan deb topiladi va ogohlantiriladi.</p>

3-ilova

1- topshiriq. Savollarga javob bering.

1. Tenglanish va uning xususiyatlari, turlarini izohlang.
2. Ochiq tenglanish nima?
3. Yopiq tenglanish nima?
4. Tobe aloqa qanday birliklarni hosil qiladi?
5. Moslashuv aloqasi qanday sintaktik munosabatlar hosil qiladi?

6. Boshqaruv nima?
7. Bitishuv nima?
8. Tobelanishda hokim va tobe qismlar qanday farqlanadi?

4-ilova

2-topshiriq. Mashqda berilgan gaplardagi teng va tobe aloqalarni va ularning turlarini aniqlang.

1. Til do'stlik va hamjihatlikni qaror toptirishning eng qulay vositasidir. (E.Rot.) 2. Tonggi salqin o'rnini asta iliq shabada tafti egallay boshladi. (J.Abd) 3. Jimjit kechada ark darvozasining g'iyqillab ochilgani uzoqlarga eshitildi. (P.Q) 4. Mavlono Fazliddin bahor kirganini, qal'a ichidagi bog'chalarda bodom va o'rik gullaganini esladi. (P.Q) 5. Samarqanddan chiqayotganda vujudini zilday bosib yotgan g'am-g'ussalar endi asta-sekin tarqab ketayotganday tuyuldi. (P.Q). 6. Navoiy turli shoirlarning turli-tuman asarlaridan o'n minglarcha baytni yod bilar edi. (O.) 7. Kipriklarim ikki saf bo'lib Bir-biridan yashaydi yiroq. (E.V). 8. Dalaga yoyilgan otlarning kishnashlari, yigitlarning qo'shiqlari quloqlarda endi boshqacha yangraydi. (O.) 9. Dala bag'rini baxmal ko'rpa kabi qoplab olgan bo'z o'tlar kundan-kun bo'y cho'zadi, gullaydi. 10. Ahmad Tanbal Andijon etagida bo'lgan jangda shikast egandan keyin qo'rg'onga kirib bekindi. (P.Q).

5-ilova

3-topshiriq. Berilgan gaplardagi sintaktik birliklarni ajrating va sintaktik aloqa vositalarini ko'rsating.

1. Kitobxon bilan har qanday uchrashuv yozuvchining mas'uliyat hissini oshiradi. (As. M). 2. Jonajon tabiat go'zalligini ko'ra bilish, unga hurmat va muhabbat hissi bolalikdan tarbiyalanishi kerak. (As M.) 3. Tuproq ko'chalardan chopgan bolalik Yillar changi ichra asta yo'qoldi. (E.B.) 4. Muzaffarning lo'ppi yuzidagi achinish alomati xushnud tabassum bilan almashdi. (O.Yo). 5. Ko'klamda Nafisadan durustgina dashnom eshitgandan buyon u hayot haqida boshqacharoq, chuqurroq o'ylaydigan bo'lib qoldi. (H.G'). 6. Uning g'amdan ado bo'lgan yuragiga quloq solgan kishi shunday nido eshitardi. (S.A). 7. Yo'l-yo'lakay u Nizomjon haqida, alam o'tida qolgan Dildor haqida o'ylab borardi. (C.A.)

6-ilova

4-topshiriq. Mavzuga oid testlarning javobini toping.

1. Qaysi qatorda so'z birikmasi berilgan ?
 Qilichdan o'tkir, juda muhim
 Vatan farzandlari, bodom qovoq
 Hammaga manzur, bilim yurti
 Toshdan qattiq, vatan farzandlari
2. Qaysi gapda boshqaruv munosabatli birikma ishtirok etgan ?
 Parovoz gudok berdi.
 Osoyishta qish kunlari boshlandi.
 Paykallar qor ostida dam olyapti.
 Hamma sekin jilmayib qo'ydi.
3. SifatQot shaklidagi birikuvlarda quyidagi vositalardan qaysi biridan deyarli foydalanilmaydi? 1)kelishik qo'shimchalaridan; 2) ko'makchilardan; 3) ohangdan; 4)so'z tartibidan.
 A. 1,2
 B. 2,3
 C. 3,4
 D. 1,3
4. Qaysi birikmalarda tobe so'z sifat bilan ifodalangan?
 A. Ishonchli do'st, oq kabutar, qizargan olma
 B. Do'stona munosabat, g'oyat qiziqarli, o'zbekcha nutq
 C. Hovlining o'rtasi, qushning qanoti, do'stning maktubi
 D. Qiziqarli suhbat, beqiyos o'lka, katta qishloq
5. Husan esa tabiatan tirishqoq va dadil ekan. U qunt bilan ishlabdi, hayotni diqqat bilan o'rganibdi, oqilona harakat qilibdi. Ushbu matndagi aniqlovchili birikmalarni hosil qiluvchi tobe so'zlar qaysi qatorda to'g'ri berilgan?
 A. tirishqoq, dadil
 B. qunt bilan, diqqat bilan, oqilona
 C. qunt bilan, diqqat bilan
 D. to'g'ri javob berilmagan
6. Ko'makchili boshqaruv qatnashgan gapni toping.
 A. Bu tepalikka chiqish orqada qolgan yo'lning azobidan ham ortiqroq bo'ldi.
 B. Qizim, bunaqa yigitdan sovchi bir marta keladi.

- C. Ota yuz-qo'llarini yuvgandan so'ng sal nariga borib o'tirdi.
D. O'quvchi bolalarga, yigit va qizlarga atab yozilgan qo'shiqlar ko'p.
7. Qaysi qatordagi boshqaruv aloqasida grammatik vosita shaklan ifodalanmagan?
A. tog' balandligi
B. kutubxonaga bormoq
C. bug'doy o'rmoq
D. tog' balandligi, bug'doy o'rmoq
8. Qaysi birikmalarda bosh so'z ravish bilan ifodalangan?
A. Asalday shirin, buyumlarning barchasi
B. Tez borgan, suvda suzib
C. Qorday oppoq, yugirishda birinchi
D. Hammadan ko'p, tovushdan tez
9. Yosh hunarmand o'z kasbiga, uyiga, bola-chaqasiga, do'koniga ega bo'libdi, oilasi, farzandlari bilan tinch yashay boshlabdi. Ushbu gapda nechta boshqaruvli birikma bor?
A)2 ta B)3 ta C)4 ta D)5 ta
10. Yosh hunarmand o'z kasbiga, uyiga, bola-chaqasiga, do'koniga ega bo'libdi, oilasi, farzandlari bilan tinch yashay boshlabdi. Ushbu gapda nechta bitishuvli aniqlovchili birikma bor?
A)1 ta B)2 ta C)3 ta D)4 ta
11. Bitishuv yo'li bilan hosil bo'lgan so'z birikmasini aniqlang.
A. bolalar haqida g'amxo'rlik B) maktab hovlisi
C) qaytadan yozmoq D. gapirishga oson
12. So'z birikmalarida ergash so'z ravish yoki sifatlar bilan ifodalansa, ular bosh so'zga asosan qanday yo'l bilan birikadi?
A. moslashuv yo'li bilan B) bitishuv yo'li bilan C) boshqaruv yo'li bilan D. bitishuv yoki boshqaruv yo'li bilan
13. Qaysi qatordagi gapda atributiv birikma mavjud?
A. Kiborlarga xos bir xonadonga kelib qolganimni tez payqadim.
B. Sihat tilasang ko'p yema.
C. Men kechqurunlari buvimga gazeta o'qib beraman.
D. Majlisda direktorimiz intizom haqida kuyinib gapirdi.
14. Ko'makchili boshqaruv qatnashgan gapni toping.
A. Bu tepalikka chiqish orqada qolgan yo'lining azobidan ham ortiqroq bo'ldi.
B. Qizim, bunaqa yigitdan sovchi bir marta keladi.
C. Ota yuz-qo'llarini yuvgandan so'ng sal nariga borib o'tirdi.
D. O'quvchi bolalarga, yigit va qizlarga atab yozilgan qo'shiqlar ko'p
15. Bizning ajdodlarimiz hamisha mana shu zaminda tinch yashaganlar. Ushbu gapda nechta so'z birikmasi bor?
A. 6 B) 3 C) 4 D. 5

7-ilova

FSMU texnologiyasi

Ushbu texnologiya munozarali masalalarni hal etishda hamda o'quv jarayonini bahs-munozarali o'tkazishda qo'llaniladi, chunki bu texnologiya talabalarni o'z fikrini himoya qilishga, erkin fikrlash va o'z fikrini boshqalarga o'tkazishga, ochiq holda bahslashishga hamda shu bilan birga bahslashish madaniyatini o'ratadi. Tinglovchilarga tarqatilgan oddiy qog'ozga o'z fikrlarini aniq va qisqa holatda ifoda etib, tasdiqlovchi dalillar yoki inkor etuvchi fikrlarni bayon etishga yordam beradi.

F – fikringizni bayon eting

S – fikringiz bayoniga sabab ko'rsating

M – ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring

avoi	ivrosiasnuv va uning berginari?
(F) Fikringizni bayon eting	

(S) Fikringiz bayoniga sabab ko'rsating	
(M) Ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring	
(U) Fikringizni umumlashti-ring	

2-guruh

Savol	Bitishuv va uning belgilari?
(F) Fikringizni bayon eting	
(S) Fikringiz bayoniga sabab ko'rsating	
(M) Ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring	
(U) Fikringizni umumlashti-ring	

✍ Uyga vazifa: Badiiy matndan 5ta gap ajratib, sintaktik aloqa va sintaktik munosabatlarni aniqlang.

3- Amaliy mashg'ulot

Mavzu: So'z birikmasi

Mashg'ulot vaqti - 2 soat	Talabalar soni: 20-25 tagacha
Mashg'ulot shakli	Amaliy mashg'ulot
Mavzu	So'z birikmasi
Amaliy mashg'ulot rejasini:	1. So'z birikmasida bosh va ergash so'z 2. So'z birikmasining ifodalanishiga ko'ra turlari 3. So'z birikmasining tuzilishiga ko'ra turlari
<i>O'quv mashg'uloti maqsadi:</i> So'z birikmasi va unda bosh hamda ergash so'z, bosh so'zning ifodalanishiga ko'ra so'z birikmasi turlari, tuzilishiga ko'ra turlari, so'z birikmasi va sintagmani <i>bir-biridan farqlash, gapdagi tobe aloqa turlarini tahlil qilish</i>	
<i>Pedagogik natijalar:</i> • So'z birikmasida bosh va ergash so'z haqidagi bilimlarni mustahkamlash ma'lumot berish. • So'z birikmasining ifodalanishiga ko'ra turlari haqida ma'lumot berish. • So'z birikmasining tuzilishiga ko'ra turlari haqida ma'lumot berish	<i>O'quv faoliyati natijalari:</i> • So'z birikmasida bosh va ergash so'z haqida ma'lumotga ega bo'lish. • So'z birikmasining ifodalanishiga ko'ra turlari haqida ma'lumotga ega bo'lish. • So'z birikmasining tuzilishiga ko'ra turlari haqida ma'lumotga ega bo'lish.
<i>Ta'lim berish usullari</i>	Anjuman, Aqliy hujum, FSMU
<i>Ta'lim berish metodlari</i>	Og'zaki, hikoya, suhbat, ko'rgazmalilik, namoyish qilish.
<i>Ta'lim berish vositalari</i>	O'quv qo'llanma, tarqatma materiallar, proektor, doska.
<i>Ta'lim berish sharoiti</i>	Hamkorlikda ishlash va taqdimotlarni amalga oshirish imkoniga ega bo'lgan auditoriya.
<i>Monitoring va baholash</i>	Og'zaki nazorat, savol-javob.

Amaliy mashg'ulotning texnologik kartasi

Ish jarayonlari vaqti	Faoliyat mazmuni	
	O'qituvchi	Talaba
1-bosqich. Kirish (10 daqiqa)	1.1. Mashg'ulotning mavzusi, rejasini e'lon qiladi, o'quv mashg'ulotining maqsadi va o'quv faoliyat natijalarini tushuntiradi (1-ilova)	Tinglaydi, mavzu nomini yozib oladi
	1.2. Mashg'ulotni o'tkazish shakli va baholash mezonlarini e'lon qiladi (2- ilova)	Yozib oladi
2-bosqich. Asosiy jarayon (60 daqiqa)	Aqliy hujum savollar beriladi. (3-ilova). 2.1. Mavzuning birinchi rejasini bo'yicha bilimlarni sinaydi (4-ilova).	Yozadi, savolga javob beradi.

	2.2. Mavzuning ikkinchi rejasi bo'yicha savol-javob qiladi (5-ilova). 2.3. Mavzuning uchinchi rejasi bo'yicha bilimlarni tekshiradi (6-ilova).	Yozadi, savolga javob beradi.
	“FSMU” texnikasidan foydalangan holda guruhlariga topshiriqlar beradi (7-ilova). Guruhlarda ishlashga yordam beradi. Qo'shimcha ma'lumotlardan foydalanishga imkon yaratadi. Diqqatlarini kutiladigan natijaga jalb qiladi. Har bir guruh topshiriqlarini vatman - qog'ozlarga tushirib, taqdimotini o'tkazishga yordam beradi, bilimlarini umumlashtiradi, xulosalarga alohida e'tibor beradi. Topshiriqlarning bajarilishini qay darajada to'g'ri ekanligini diqqat bilan tinglaydi. Fikrlarini tinglab, umumlashtiradi.	Savollarga javob beradilar, erkin bahsmunozara yuritadilar. Guruhlarda ishlaydilar.
3-bosqich. Yakuniy bosqich (10 daqiqa)	3.1 Mavzu bo'yicha umumiy xulosa qilinadi.	Tinglaydilar
	3.2. Talabalarning baholash mezonlarini e'lon qilinadi	Yozib oladi
	3.3. Navbatdagi mashg'ulotda ko'riladigan mavzuni e'lon qiladi.	Yozib oladi

1-ilova

Mavzu: So'z birikmasi

1. So'z birikmasida bosh va ergash so'z
2. So'z birikmasining ifodalanishiga ko'ra turlari
3. So'z birikmasining tuzilishiga ko'ra turlari

O'quv mashg'uloti maqsadi: So'z birikmasi va unda bosh hamda ergash so'z, bosh so'zning ifodalanishiga ko'ra so'z birikmasi turlari, tuzilishiga ko'ra turlari, so'z birikmasi va sintagmani *bir-biridan farqlash, gapdagi tobe aloqa turlarini tahlil qilish*

O'quv faoliyati natijalari: So'z birikmasida bosh va ergash so'z haqida, so'z birikmasining ifodalanishiga ko'ra turlari, so'z birikmasining tuzilishiga ko'ra turlari haqida ma'lumotga ega bo'ladi.

2-ilova

<p>Baholash mezonlari:</p> <p>Amaliy mashg'ulotda talabalar 5 ballik sistemada baholanadi.</p> <p>Savollarga to'liq va mukammal javoblar bergan, javobini misollar asosida dalillagan, qo'shimcha o'qish uchun berilgan adabiyotlarga tayangan holda javob bergan talaba 5 ball bilan baholanadi.</p> <p>Savollarga to'liq javob bergan, misollar asosida dalillagan, ammo qo'shimcha adabiyotlardan olingan materiallardan foydalanmagan talaba 4 ball bilan baholanadi.</p> <p>Savollarga o'rtacha javob bergan, javoblarida izchillik bo'lmagan, tayanch tushunchalar mohiyatini to'liq ochib bera olmagan talaba 3 ball bilan baholanadi.</p> <p>Yuqoridagi baho mezonlariga mos kelmaydigan tarzda javob bergan yoki umuman javob bera olmagan talaba qoniqarsiz baho olgan deb topiladi va ogohlantiriladi.</p>
--

3-ilova

👉 1-topshiriq. Savollarga javob bering.

1. So'z birikmasi nima?
2. So'z birikmasida ergash so'z va bosh so'z.
3. So'z birikmasining nominativ funksiyasi nima?
4. So'z birikmasining hokim so'z ifodalanishiga ko'ra turlari.
5. O'tli birikmalarda bosh so'z.
6. Fe'li birikmalarining xususiyatlari.
7. Sodda so'z birikmalari.
8. Murakkab so'z birikmalari.
9. So'z birikmasi va sintagmani farqlang.
10. Erkin va turg'un birikmalar nima?

4-ilova

👉 2- topshiriq. Berilgan gaplarni so'z birikmalariga ajrating va turlarini aniqlang.

1. Yigitning bu gaplari Zulayho uchun yangilik edi. (Jurnaldan). 2. Madamin bo'yniga qo'yilgan aybnomadan tamom hovuridan tushdi. (P.T). 3. Kambag'allar kulbasidan boshlangan ochlik asta-sekin navkarlar, beklar qarorgohiga ham yetib keldi. (P.Q). 4. Andijon ko'chalari tahlikali bir sukutga cho'mgan edi. (P.Q). 5. Mening xalqim do'stlik va

birodarlikning qadrini biladi. (H.O). 6. Zarqishloqning katta-kichik ko'chalarida, serdaraxt bog'larida ko'klam namoyishi kezadi. (S.A). 7. Shu jajji qizaloq tabiatida Tabiatning buyuk kamolin ko'rdim. (E.V). 8. Odamlar bilan ularning aqliga monand gaplash. (Sa'diy).

5-ilova

3- topshiriq. Berilgan gaplardan murakkab so'z birikmalarini ajrating.

1. Baxtga intilish intilishlarning intilishidir. (Feyerbax). 2. Uyatchanlik o'z xatolarini tan olishdan boshqa barcha hollarda o'rinlidir. (Lessing). 3. Qalbdan chiqqan so'z qalbgga yo'l oladi. (Nizomiy). 4. Qomatiga ishongan qaddini bukib ketadi, Bilimiga ishongan tilagiga etadi. (Maqol). 5. So'zlayotgan odamning gapini bo'lishdan ham og'ir dag'allik yo'q. (J.Lokk). 6. Oyog'ida tik turgan dehqon tiz cho'kkan oliftadan ming bora afzal. (Franklin). 7. O'z yurtidan yuz o'girganlar o'z vijdonlaridan ham yuz o'giradilar. (G.). 8. O'z nomukammalligini anglashing kamolotga etaklaydi.

6-ilova

4- topshiriq. Mavzuga oid testlarning javobini toping.

1. Qaysi gapda boshqaruv va bitishuv aloqalari mavjud?

- A. Terlar tuproq uzra quyilar duv-duv.
- B. Yo'lchi Unsinni eshik oldida to'xtatdi.
- C. Yerda oltin yaproqlar kabi yotar oy nuri.
- D. Tinch va totuv yashamoqdamiz.

2. So'z birikmasi berilgan qatorni toping

- A. Ukam uchun
- B. Men o'qidim
- C. Tor uy
- D. Imzo chekmoq

3. Bitishuvli so'z birikmasini toping.

- A. qiz husni
- B. ukam uchun olmoq
- C. birdan gapirmoq
- D. ukamdan olmoq

4. Bizning ajdodlarimiz hamisha mana shu zaminda tinch yashaganlar. Ushbu gapda nechta so'z birikmasi bor?

- A. 6
- B. 3
- C. 4
- D. 5

5. Bizning ajdodlarimiz hamisha mana shu zaminda tinch yashaganlar. Ushbu gapda nechta bitishuvli so'z birikmasi bor?

- A. 2
- B. 3
- C. 4
- D. 1

6. Kelishik qo'shimchalari yordamida birikkan so'z birikmasini toping.

- A. moviy osmon, Zuhro yulduzi
- B. tog' cho'qqisi, kitob o'qimoq
- C. yoqimli kuy, dala yumushlari
- D. a'lochi o'quvchilar, kitob sevarlar uyushmasi

7. So'z birikmasining o'ziga xos xususiyatlari nimalardan iborat?

- A. Ikki va undan ortiq so'zdan tuziladi.
- B. Ikki va undan ortiq mustaqil so'zlarning birikuvidan tuziladi.
- C. Ikki mustaqil so'zdan tuzilib, bitta tabiiy pauza bilan aytiladi.
- D. Ma'lum grammatik qonun-qoida asosida birikadigan, ikki va undan ortiq mustaqil so'zning tobelanish asosida birikishidan tuziladigan sintaktik birlik.

8. Zargarov sahodagi ishlarning miqyosini yaxshi tasvirlab berdi. Ushbu gapda nechta so'z birikmasi mavjud?

- A. 4ta
- B. 5ta
- C. 3ta
- D. 6ta

9. Birinchi bor bahorni tanigan, ilk bor varrak uchirgan, birinchi marta hayitlik olgan joying, birinchi o'qituvchi, birinchi muhabbatini tanigan makon Vatandir! Ushbu gapda nechta to'ldiruvchili birikma mavjud?

- A. 5ta
- B. 3ta
- C. 4ta
- D. 6ta

7-ilova

FSMU texnologiyasi

Ushbu texnologiya munozarali masalalarni hal etishda hamda o'quv jarayonini bahs-munozarali o'tkazishda qo'llaniladi, chunki bu texnologiya talabalarni o'z fikrini himoya qilishga, erkin fikrlash va o'z fikrini boshqalarga o'tkazishga, ochiq holda bahslashishga hamda shu bilan birga bahslashish madaniyatini o'rnatadi. Tinglovchilarga tarqatilgan oddiy qog'ozga o'z fikrlarini aniq va qisqa holatda ifoda etib, tasdiqlovchi dalillar yoki inkor etuvchi fikrlarni bayon etishga yordam beradi.

F – fikringizni bayon eting

S – fikringiz bayoniga sabab ko'rsating

M – ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring

U – fikringizni umumlashtiring

Jadvalni to'ldiring

1-guruh

Savol	Soʻz birikmasining ifodalanishiga koʻra turlari?
(F) Fikringizni bayon eting	
(S) Fikringiz bayoniga sabab koʻrsating	
(M) Koʻrsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring	
(U) Fikringizni umumlashti-ring	

2-guruh

Savol	Soʻz birikmasining tuzilishiga koʻra turlari?
(F) Fikringizni bayon eting	
(S) Fikringiz bayoniga sabab koʻrsating	
(M) Koʻrsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring	
(U) Fikringizni umumlashti-ring	

✍ Uyga vazifa: Badiiy asardan murakkab soʻz birikmalari qatnashgan 4ta gap topib yozing va sxematik tahlil qiling.

4-amaliy mashgʻulot

Mavzu: Otli va feʼlli birikmalar

Mashgʻulot vaqti - 2 soat	Talabalar soni: 20-25 tagacha
Mashgʻulot shakli	Amaliy mashgʻulot
Mavzu	Otli va feʼlli birikmalar
Amaliy mashgʻulot rejasi:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Soʻz birikmasining ifodalanishiga koʻra turlari 2. Otli birikmalar va ularning ifodalanishi 3. Feʼlli birikmalar va ularning ifodalanishi
<i>Oʻquv mashgʻuloti maqsadi:</i> Soʻz birikmasi, bosh soʻzning ifodalanishiga koʻra soʻz birikmasi turlari, otli va feʼlli soʻz birikmalari, ularni bir-biridan farqlash, gapdagi tobe aloqa turlarini tahlil qilish	
<i>Pedagogik natijalar:</i> <ul style="list-style-type: none"> • Soʻz birikmasining ifodalanishiga koʻra turlari haqidagi bilimlarni mustahkamlaydi. • Otli birikmalar va ularning ifodalanishi haqidagi tushunchalarni tekshiradi. • Feʼlli birikmalar va ularning ifodalanishi borasidagi bilimlarni tekshiradi. 	<i>Oʻquv faoliyati natijalari:</i> <ul style="list-style-type: none"> • Soʻz birikmasining ifodalanishiga koʻra turlari haqida maʼlumotga ega boʻladi. • Otli birikmalar va ularning ifodalanishi haqida maʼlumotlarini sinovdan oʻtkazadi. • Feʼlli birikmalar va ularning ifodalanishi haqidagi maʼlumotlarini mustahkamlaydi.
<i>Taʼlim berish usullari</i>	Anjuman, Aqliy hujum, FSMU
<i>Taʼlim berish metodlari</i>	Ogʻzaki, hikoya, suhbat, koʻrgazmalilik, namoyish qilish.
<i>Taʼlim berish vositalari</i>	Oʻquv qoʻllanma, tarqatma materiallar, proektor, doska.
<i>Taʼlim berish sharoiti</i>	Hamkorlikda ishlash va taqdimotlarni amalga oshirish imkoniga ega boʻlgan auditoriya.
<i>Monitoring va baholash</i>	Ogʻzaki nazorat, savol-javob.

Ish jarayonlari vaqti	Faoliyat mazmuni	
	O'qituvchi	Talaba
1-bosqich. Kirish (10 daqiqa)	1.1. Mashg'ulotning mavzusi, rejasini e'lon qiladi, o'quv mashg'ulotining maqsadi va o'quv faoliyat natijalarini tushuntiradi (1-ilova)	Tinglaydi, mavzu nomini yozib oladi
	1.2. Mashg'ulotni o'tkazish shakli va baholash mezonlarini e'lon qiladi (2- ilova)	Yozib oladi
2-bosqich. Asosiy jarayon (60 daqiqa)	2.1. Aqliy hujum savollar beriladi. (3-ilova). 2.2. Mavzuning birinchi rejasi bo'yicha bilimlarni sinaydi (4-ilova). 2.3. Mavzuning ikkinchi rejasi bo'yicha savol-javob qiladi (5-ilova). 2.4. Mavzuning uchinchi rejasi bo'yicha bilimlarni tekshiradi (6-ilova).	Yozadi, savolga javob beradi. Yozadi, savolga javob beradi.
	"FSMU" texnikasidan foydalangan holda guruhlariga topshiriqlar beradi (7-ilova). Guruhlarda ishlashga yordam beradi. Qo'shimcha ma'lumotlardan foydalanishga imkon yaratadi. Diqqatlarini kutiladigan natijaga jalb qiladi. Har bir guruh topshiriqlarini vatman - qog'ozlarga tushirib, taqdimotini o'tkazishga yordam beradi, bilimlarini umumlashtiradi, xulosalarga alohida e'tibor beradi. Topshiriqlarning bajarilishini qay darajada to'g'ri ekanligini diqqat bilan tinglaydi. Fikrlarini tinglab, umumlashtiradi.	Savollarga javob beradilar, erkin bahs-munozara yuritadilar. Guruhlarda ishlaydilar.
3-bosqich. Yakuniy bosqich (10 daqiqa)	3.1 Mavzu bo'yicha umumiy xulosa qilinadi.	Tinglaydilar
	3.2. Talabalarning baholarini e'lon qilinadi	Yozib oladi
	3.3. Navbatdagi mashg'ulotda ko'riladigan mavzuni e'lon qiladi.	Yozib oladi

1-ilova

Mavzu: O'tli va fe'lli birikmalar

1. So'z birikmasining ifodalanishiga ko'ra turlari
2. O'tli birikmalar va ularning ifodalanishi
3. Fe'lli birikmalar va ularning ifodalanishi

O'quv mashg'uloti maqsadi: So'z birikmasi, bosh so'zning ifodalanishiga ko'ra so'z birikmasi turlari, o'tli va fe'lli so'z birikmalari, ularni *bir-biridan farqlash, gapdagi tobe aloqa turlarini tahlil qilish.*

O'quv faoliyati natijalari: So'z birikmasining ifodalanishiga ko'ra turlari haqida ma'lumotga ega bo'lish, O'tli birikmalar va ularning ifodalanishi haqida ma'lumotga ega bo'lish, Fe'lli birikmalar va ularning ifodalanishi haqida ma'lumotga ega bo'lish.

2-ilova

<p>Baholash mezonlari: Amaliy mashg'ulotda talabalar 5 ballik sistemada baholanadi. Savollarga to'liq va mukammal javoblar bergan, javobini misollar asosida dalillagan, qo'shimcha o'qish uchun berilgan adabiyotlarga tayangan holda javob bergan talaba 5 ball bilan baholanadi. Savollarga to'liq javob bergan, misollar asosida dalillagan, ammo qo'shimcha adabiyotlardan olingan materiallardan foydalanmagan talaba 4 ball bilan baholanadi. Savollarga o'rtacha javob bergan, javoblarida izchillik bo'lmagan, tayanch tushunchalar mohiyatini to'liq ochib bera olmagan talaba 3 ball bilan baholanadi. Yuqoridagi baho mezonlariga mos kelmaydigan tarzda javob bergan yoki umuman javob bera olmagan talaba qoniqarsiz baho olgan deb topiladi va ogohlantiriladi.</p>

3-ilova

🔑 1-topshiriq. Savollarga javob bering.

1. So'z birikmasi nima?
2. So'z birikmasi va gapning farqi?
3. So'z birikmasining o'zaro bog'lanishiga ko'ra turlari?
4. Hokim so'zning ifodalanishiga ko'ra so'z birikmasining turlari qanday?
5. O'tli so'z birikmalari deb qanday birikmaga aytiladi?

6. Fe'lli so'z birikmalari deb qanday birikmaga aytiladi?

4-ilova

2-topshiriq. Quyidagi so'z birikmalarini o'tli va fe'lli birikmalarga ajratib yozing va izohlang.

Ishga shoshilmoq, oydan ham go'zal, bahor ayyomi, yosh ijodkorlar, uyidan chiqib, yangi she'r, ukamdek ishchan, serzavq qo'shiq, bayram fayzi, o'rik hidi, guldasta qo'yib, insoniy muhabbat, davo izlab, yigit kabi navqiron, qattiq aziyat, anketa savollari, yurakdan o'qimoq, sevimli qo'shiq, toshdek izsiz, hayoti achinarli, duo qilib, yaxshi o'qish, bexato yozish, insoniy go'zallik, kamalak misli egik, hayvon kabi beo'xshov, qo'l qo'yish, tarixiy shaxs, adabiy uyushma

5-ilova

3-topshiriq. Gaplarni so'z birikmalariga ajratib ko'chiring. Birikmalarning turlarini aniqlang.

Saxiylik kishilar o'rtasidagi ishonch va muhabbatdan paydo bo'ladi. Saxiy kishi o'z iltifoti bilan birovga qarz yoki yordam bermaydi, balki unga bo'lgan ishonchining qanchalar quvvatga ega ekanligini oshkor etadi. Inson hammaning ko'nglini olishni, qo'lidan kelgancha yaxshilik qilishni istaydi. Ertasiga yana allaqayoqda bo'g'iqqina momoqaldiroq guldirab, beozorgina yomg'ir savalab o'tdi, tuproq hidi anqidi. Quyosh endi boshini ufqqa qo'ygan. Qirlarning g'ir-g'ir shamoli, o'pkalarga moyday tuyulgan moyday havosi hammamizning ruhimizni birdan ko'tarib yuboradi. Men tog'lar cho'qqisidagi oltin chizgilarni, yumshoq maysalarda otlarimizning tovushsiz dukurini, soylarning toshlarida tuyoqlar ostidan chaqnan uchqunlarni sayr etib, go'zallikka maftun, ko'nglim ravshan holda jim bormoqdaman.

6-ilova

4-topshiriq. Mavzuga oid testlarning javobini toping.

1. Katta sement ko'priki ustidan mashinalar tinimsiz o'tib turibdi.

Berilgan gapda nechta so'z birikmasi bor?

A.4 ta B.5ta C.3 ta D.6 ta

2. Derazaning ochiq tabaqasidan kirayotgan shamol darpardani xomushgina silkitardi. Berilgan gapda nechta fe'lli birikma mavjud va ularning birikish usullarini aniqlang.

A.2 ta: boshqaruv, bitishuv

B.3 ta: boshqaruv, boshqaruv, bitishuv

C.4 ta: boshqaruv, boshqaruv, moslashuv, bitishuv

D.2 ta: boshqaruv, moslashuv

3. Qaysi qatorda so'z birikmasi berilgan?

A.qochib qoldi B.sevintirib qo'ydi

C.kirib keldi D.yugurib keldi

4. Shaharda ko'p qavatli baland binolar qurish avj olgan. Gapdagi to'ldiruvchili va holi birikmalar soni qaysi bandda to'g'ri ko'rsatilgan?

A.1 ta to'ldiruvchili, 2 ta holli birikma

B.2 ta to'ldiruvchili, 1 ta holli birikma

C.1 ta to'ldiruvchili, 1 ta holli birikma

D.2 ta to'ldiruvchili, 2 ta holli birikma

5. Holli so'z birikmalarida so'zlarning birikish usullarini ko'rsating.

A.faqat bitishuv

B.boshqaruv, moslashuv, bitishuv

C.bitishuv, boshqaruv

D.faqat boshqaruv

6. So'z birikmasida hokim so'z vazifasida qaysi turkumga oid so'zlar kelishi mumkin?

A.Ot, sifat, son, fe'l

B.Ot, sifat, son, ravish, olmosh

C.Ot, olmosh, sifat, son, fe'l, taqlid so'zlar

D.Turli turkum so'zlari hokim so'z vazifasida kelishi mumkin.

7. Qaysi qatorda o'tli birikmalar o'tlashgan so'zlar bilan ifodalangan?

A.daftarga yozmoq, kitobni o'qimoq

B.beqiyos o'lka, shahrimiz ko'chalari

C.hammasidan katta, bolalarning hammasi

D.chumchuqlarning chug'ur-chug'uri, bolalarning beshtasi

8. Qaysi qatordagi gapda moslashuvli so'z birikmasi mavjud?

A.Bulbul chamanni sevar, odam – Vatanni.

B.Ona yurtning omon bo'lsa, rangi-ro'ying somon bo'lmas.

C.Umidsizlik uyin buzsang, umidingga yetarsan.

D.Boʻzchi belbogʻga yolchimas.

9. Qaysi grammatik vositalar soʻz birikmasidagi soʻzlarni oʻzaro biriktirishga xizmat qiladi?

1) bogʻlovchilar; 2) koʻmakchilar; 3) kelishik qoʻshimchalari; 4) shaxs-son qoʻshimchalari; 5) egalik qoʻshimchalari; 6) bogʻlovchi vazifasidagi yuklamalar.

A.1, 3, 4, 6 B.1, 2, 3, 6 C.2, 3, 5 D.2, 3, 4, 5, 6

10. Qaysi qatorda bitishuv aloqasi berilgan?

A.Yigit husni, kitob oʻqimoq

B.Ona allasi, qiziqarli suhbat

C.Tezda kelmoq, birga bormoq

D.Hayotga chaqiriq, boʻrda yozmoq

11. Qaysi kelishik qoʻshimchalari boshqaruv aloqasini yuzaga chiqaradi?

A.Bosh, qaratqich va joʻnalish kelishigi

B.Tushum, joʻnalish, oʻrin-payt va chiqish kelishigi

C.Boshqaruv aloqasida hech qanday grammatik vositalar qoʻllanmaydi.

D.Qaratqich, joʻnalish va chiqish kelishigi

12. Berilgan qaysi gaplarda turgʻun birikma mavjud?

1. *Shahzoda bir kambagʻal kosibning qizini yaxshi koʻrardi.*

2. *Burgut bir, ikki km masofani ham yaxshi koʻradi.*

3. *U sharfini boʻyniga ilib, koʻchaga otildi.*

4. *Barcha aybni boʻyniga ilib, sud zalidan toʻgʻri qamoqxonaga ravona boʻldi.*

A.1, 2, 3, 4 B.1, 4 C.2, 3, 4 D.2, 4

13. Qaysi qatorda holli birikmalar sanalgan?

A.mashinada kelmoq, tunda gaplashmoq

B.onasi uchun olmoq, futbol haqida gaplashmoq

C.koʻrgani kelmoq, hayajon bilan tinglamoq

D.kamtarga kamol, elga xizmat

14. Qaysi qatorda soʻz birikmasi ikki qismdan iborat?

A.qorachadan kelgan yigit

B.koʻp qavatli bino

C.koʻm-koʻk oʻtloq D.berilganlarning barchasi.

15. Qaysi gapda *ot* *Q sifat* tarzidagi boshqaruvli birikma mavjud?

A.Berilgan barcha gaplarda.

B.Alifdek tik qomati asir qildi.

C.Inson tarixni yaratuvchi eng oliy xilqatdir.

D.Mehmon otangdan ulugʻligini unutma.

16. Soʻz birikmasida hokim boʻlak belgi bildiruvchi soʻzlar bilan ifodalanib, qiyoslashga asos vazifasini bajarsa, qiyoslanuvchi qaysi kelishik shakli orqali ifodalanadi?

A.qaratqich kelishigi

B.chiqish kelishigi

C.tushum va joʻnalish kelishigi

D.qaratqich, tushum, joʻnalish, oʻrin-payt, chiqish kelishigi

7-ilova

FSMU texnologiyasi

Ushbu texnologiya munozarali masalalarni hal etishda hamda oʻquv jarayonini bahs-munozarali oʻtkazishda qoʻllaniladi, chunki bu texnologiya talabalarni oʻz fikrini himoya qilishga, erkin fikrlash va oʻz fikrini boshqalarga oʻtkazishga, ochiq holda bahslashishga hamda shu bilan birga bahslashish madaniyatini oʻrnatadi. Tinglovchilarga tarqatilgan oddiy qogʻozga oʻz fikrlarini aniq va qisqa holatda ifoda etib, tasdiqlovchi dalillar yoki inkor etuvchi fikrlarni bayon etishga yordam beradi.

F – fikringizni bayon eting

S – fikringiz bayoniga sabab koʻrsating

M – koʻrsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring

U – fikringizni umumlashtiring

(F) Fikringizni bayon eting

(S) Fikringiz bayoniga sabab koʻrsating

(M) Ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring	
(U) Fikringizni umumlashti-ring	

2-guruh

Savol	Fe'li birikmalarning asosiy xususiyatlari?
(F) Fikringizni bayon eting	
(S) Fikringiz bayoniga sabab ko'rsating	
(M) Ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring	
(U) Fikringizni umumlashtiring	

 Uyga vazifa. Badiiy asardan 5 ta gap olib, gapni so'z birikmalariga ajrating.

5-amaliy mashg'ulot

Mavzu: Gap va uning belgilari. Gaplarning tasnifi

<i>Mashg'ulot vaqti - 2 soat</i>	Talabalar soni: 20-25 tagacha
<i>Mashg'ulot shakli</i>	Amaliy mashg'ulot
<i>Mavzu</i>	Gap va uning belgilari. Gaplarning tasnifi
<i>Amaliy mashg'ulot rejasi:</i>	Gap va uning belgilari Gapning shakliy va mazmuniy tuzilishi Gaplarning tasnifi
<i>O'quv mashg'uloti maqsadi:</i> Gap va uning belgilari, gapning boshqa sintaktik birliklardan farqi, gapning shakliy va mazmuniy tuzilishi, gaplarning tasnifi asosida gaplarni <i>tahlil qilish</i>	
<i>Pedagogik natijalar:</i>	<i>O'quv faoliyati natijalari:</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Gap va uning belgilari haqida ma'lumotlarni mustahkamlaydi. • Gapning shakliy va mazmuniy tuzilishi haqida bilimlarini sinaydi, mashqlar ishlatadi. • Gaplarning tasnifi, turlari bo'yicha mashqlar, testlar ishlaydi. 	<ul style="list-style-type: none"> • Gap va uning belgilari haqida ma'lumotlarni mustahkamlaydi. • Gapning shakliy va mazmuniy tuzilishi haqida bilimlarini sinaydi, mashqlar ishlaydi <p>Gaplarning tasnifi, turlari bo'yicha mashqlar, testlar ishlaydi.</p>
<i>Ta'lim berish usullari</i>	Anjuman, Aqliy hujum, FSMU
<i>Ta'lim berish metodlari</i>	Og'zaki, hikoya, suhbat, ko'rgazmalilik, namoyish qilish.
<i>Ta'lim berish vositalari</i>	O'quv qo'llanma, tarqatma materiallar, proektor, doska.
<i>Ta'lim berish sharoiti</i>	Hamkorlikda ishlash va taqdimotlarni amalga oshirish imkoniga ega bo'lgan auditoriya.
<i>Monitoring va baholash</i>	Og'zaki nazorat, savol-javob.

Amaliy mashg'ulotning texnologik kartasi

<i>Ish jarayonlari vaqti</i>	<i>Faoliyat mazmuni</i>	
	<i>O'qituvchi</i>	<i>Talaba</i>
1-bosqich. Kirish (10 daqiqqa)	1.1. Mashg'ulotning mavzusi, rejasini e'lon qiladi, o'quv mashg'ulotining maqsadi va o'quv faoliyat natijalarini tushuntiradi (1-ilova)	Tinglaydi, mavzu nomini yozib oladi
	1.2. Mashg'ulotni o'tkazish shakli va baholash mezonlarini e'lon qiladi (2- ilova)	Yozib oladi
2-bosqich. Asosiy jarayon (60 daqiqqa)	2.1. Aqliy hujum savollar beriladi. (3-ilova).	Yozadi, savolga javob beradi.
	2.2. Mavzuning birinchi rejasi bo'yicha bilimlarni sinaydi (4-ilova).	
	2.3. Mavzuning ikkinchi rejasi bo'yicha savol-javob qiladi (5-ilova).	Yozadi, savolga javob beradi.

	2.4. Mavzuning uchinchi rejasini bo'yicha bilimlarni tekshiradi (6-7-ilova).	
	“FSMU” texnikasidan foydalangan holda guruhlariga topshiriqlar beradi (8-ilova). Guruhlarda ishlashga yordam beradi. Qo'shimcha ma'lumotlardan foydalanishga imkon yaratadi. Diqqatlarini kutiladigan natijaga jalb qiladi. Har bir guruh topshiriqlarini vatman - qog'ozlarga tushirib, taqdimotini o'tkazishga yordam beradi, bilimlarini umumlashtiradi, xulosalarga alohida e'tibor beradi. Topshiriqlarning bajarilishini qay darajada to'g'ri ekanligini diqqat bilan tinglaydi. Fikrlarini tinglab, umumlashtiradi.	Savollarga javob beradilar, erkin bahsmunozara yuritadilar. Guruhlarda ishlaydilar.
3-bosqich. Yakuniy bosqich (10 daqiqa)	3.1 Mavzu bo'yicha umumiy xulosa qilinadi.	Tinglaydilar
	3.2. Talabalar baholarini e'lon qilinadi	Yozib oladi
	3.3. Navbatdagi mashg'ulotda ko'riladigan mavzuni e'lon qiladi.	Yozib oladi

1-ilova

Mavzu: Gap va uning belgilari. Gaplarning tasnifi

1. Gap va uning belgilari
2. Gapning shakli va mazmuniy tuzilishi
3. Gaplarning tasnifi

O'quv mashg'uloti maqsadi: Gap va uning belgilari, gapning boshqa sintaktik birliklardan farqi, gapning shakli va mazmuniy tuzilishi, gaplarning tasnifi asosida gaplarni *tahlil qilish*

O'quv faoliyati natijalari:

Gap va uning belgilari, gapning shakli va mazmuniy tuzilishi, gaplarning tasnifi, turlari haqida ma'lumotlarni mustahkamlaydi, bilimlarini sinaydi, mashqlar ishlaydi, testlar ishlaydi.

2-ilova

<p>Baholash mezonlari: Amaliy mashg'ulotda talabalar 5 ballik sistemada baholanadi. Savollarga to'liq va mukammal javoblar bergan, javobini misollar asosida dalillagan, qo'shimcha o'qish uchun berilgan adabiyotlarga tayangan holda javob bergan talaba 5 ball bilan baholanadi. Savollarga to'liq javob bergan, misollar asosida dalillagan, ammo qo'shimcha adabiyotlardan olingan materiallardan foydalanmagan talaba 4 ball bilan baholanadi. Savollarga o'rtacha javob bergan, javoblarida izchillik bo'lmagan, tayanch tushunchalar mohiyatini to'liq ochib bera olmagan talaba 3 ball bilan baholanadi. Yuqoridagi baho mezonlariga mos kelmaydigan tarzda javob bergan yoki umuman javob bera olmagan talaba qoniqarsiz baho olgan deb topiladi va ogohlantiriladi.</p>

3-ilova

🔑 1-topshiriq. Savollarga javob bering.

1. Gap deb nimaga aytiladi?
2. Gap va so'z birikmasi
3. Gapning asosiy belgilari.
4. Gap haqidagi an'anaviy va zamonaviy qarashlar.
5. Gapni bo'laklarga ajratish va uning shakl va mazmun munosabati.
6. Gaplarning ifoda maqsadiga ko'ra turlari
7. Gaplar qaysi belgilariga ko'ra tasnif qilinadi?
8. Gaplarning tuzilishiga ko'ra qanday turlari bor?
9. Bir bosh bo'lakli va ikki bosh bo'lakli gaplar
10. Bir bosh bo'lakli gaplarning turlari
11. Tasdiq va inkor gaplar

4-ilova

🔑 2-topshiriq. Berilgan gaplar orasidan darak gaplarni aniqlab, undagi turli xil modal ma'nolarni tushuntirib bering.

1. Men o'z baxtimni, quvonchimni, boyligimni uzoqda, olis tog'lardan topib keltirdim.(M.Qoriev). 2.Jamshid shu fikrda darvozadan asta uzoqlashdi. (T.Malik) 3.Bekorga halloslab yurgandan ko'ra, boynikida yashash yaxshiroq emasmi? (G'.G'.) 4.Pulni olmaganimni, vijdonim pokligini kim bilab o'tiribdi? (T.Malik). 5.Afzalxon akam anchagacha cho'kkalab o'tirdi-da, sekin qaddini rosladi. (O'.Hoshimov). 6. Oy nuriga ters o'tirgani uchun uning yuzida, ko'zida qandoq ifoda aks etayotganini bilmasdim (S.A.).

5-ilova

3-topshiriq. Tasdiq va inkor gaplarni aniqlab, ular orasidagi semantik-grammatik farqlarni izohlang. Inkorni ifodalovchi vositalarni toping.

1. U kelsa, oshnasini ko'rmay ketmaydi. 2. Bilmadim, tuman tarqaldimi, oy chiqdimi, bobomning yuzi yorishgandek bo'ldi. 3. Seskanib ketdim. Hali qorong'ida ko'rmagan ekanman. Bobom boshyalang, yuzini tanib bo'lmas, kiyimlari pora-pora bo'lib ketgan edi. 3. Aytmovmidim, hech kimdan ko'rmaganingni mana shu Potmadan ko'rasan deb. 4. Kerakmas bizga bunaqa rais! 5. Oqsoqol bilan bobom kechasi chiqib ketganicha qaytishmagan edi. 6. Potma aytdi, ota, nevarangiz yettiga kirdi, to'y qilmaymizmi, dedi. 7. Umar zakunchi serrayib turar, ammo endi boyagidek esankiramas, yuzi qahrli, qat'iy tusga kirgan edi. (O'.Hoshimov)

6-ilova

4-topshiriq. Bir bosh bo'lakli gaplarning turlarini aniqlang.

1. El og'ziga elak tutib bo'lmaydi. (Maqol) 2. Katta tanaffusda zalga to'plandik. (O) 3. Ming masala bilan bosh qotirishga to'g'ri keladi. (O.) 4. Mehnatsiz rohatga erishib bo'lmaydi. 5. Aprelning dastlabki kunlari. Biz sayrga chiqdik. 6. Tong yorisha boshladi. 7. Boshingga qilich kelsa ham to'g'ri gapir. (Maqol). 8. Darsga kirish uchun qo'ng'iroq chalindi. 9. Bo'sh kelmang, hurmatli sportchilar! (Gaz.) 10. Ertaholda tuproq hidi boshqacha bo'ladi. (O'.H.). 11. Hali qurib ulgurmagan tuproqdan nam aralash quyosh hidi anqiydi.

Sodda gap tahlili tartibi

1. Gapning ifoda maqsadiga ko'ra turi: darak, so'roq, buyruq, istak gap.
2. Emotsionallikka ko'ra turlari: undov gap, his-hayajonsiz gap
3. Gapning grammatik asoslar miqdoriga ko'ra turi: sodda yoki qo'shma gap ekanligi.
4. Gapning grammatik asosiga ko'ra turi: Bir sostavli (egasiz) va ikki sostavli (egali gap)
5. Ikkinchi darajali bo'laklarning mavjudligi yoki mavjud emasligiga ko'ra turi: sodda yig'iq gap va sodda yoyiq gap
6. Zaruriy bo'laklarning ishtirokiga ko'ra gapning turi: to'liq va to'liqsiz gap
7. Gapning modallikka munosabati jihatdan turlari: tasdiq yoki inkor gaplar.
8. Sintaktik vazifa bajarmaydigan elementlarning mavjudligi yoki mavjud emasligiga ko'ra gapning murakkablashganligi yoki murakkablashmaganligi (undov, yuklama, undalma, kirish gap, kiritma so'z, kiritma birikma, kiritma va h.)

Namuna: Zorqishloq ko'chalarida, adir va soylarida, serdaraxt bog'larida ko'klam namoyishi kezadi. (C. A.)

1. Gapning ifoda maqsadiga ko'ra turi: darak
2. Emotsionallikka ko'ra turlari: his-hayajonsiz gap
3. Gapning grammatik asoslar miqdoriga ko'ra turi: sodda
4. Gapning grammatik asosiga ko'ra turi: ikki sostavli (egali gap)
5. Ikkinchi darajali bo'laklarning mavjudligi yoki mavjud emasligiga ko'ra turi: sodda yoyiq gap
6. Zaruriy bo'laklarning ishtirokiga ko'ra gapning turi: to'liq gap
7. Gapning modallikka munosabati jihatdan turlari: tasdiq gap.
8. O'rin holi uyushgan, murakkablashgan sodda gap

7-ilova

5-topshiriq. Mavzuga oid testlarning javobini toping.

1. Gapning grammatik shaxs kategoriyasini qaysi vositalar ifodalay oladi?
A. Kishilik olmoshlarining ba'zilari
B. Nisbat shakllarilarining ba'zilari
C. Shaxs-son qo'shimchalarining ba'zilari
D. Hammasi to'g'ri
2. Gapning grammatik shaxs kategoriyasini qaysi vositalar ifodalay olmaydi?
A. Egali shakllari
B. Nisbat shakllarilarining ba'zilari
C. Shaxs-son qo'shimchalarining ba'zilari
D. Hammasi to'g'ri
3. Qaysi gapda subyekt tushunchasi noma'lum?
A. Bu yerdan yo'l chiqarishga qaror qilindi B. Ona bolasini uxlatdi
C. Bolalar tonggacha suhbatlashdilar D. Ko'priknini biz qurdik.
4. Qaysi gapda ikkita subyekt ishtirok etgan?
A. Ona bolasini uxlatdi
B. Bu yerdan yo'l chiqarishga qaror qilindi
C. Bolalar tonggacha suhbatlashdilar D. Ko'priknini biz qurdik.
5. Kesimi qaysi nisbatdagi fe'llar bilan ifodalanganda subyekt tushunchasi noma'lum bo'ladi?
A. Majhul nisbatda B. Birgalik nisbatda
C. Aniq nisbatda D. Orttirma nisbatda

6. Kesimi qaysi nisbatdagi fe'llar bilan ifodalanganda subyekt tushunchasi birdan ortiq bo'ladi?
 A.Orttirma nisbatda B.Majhul nisbatda
 C.Birgalik nisbatda D.Aniq nisbatda
7. Qaysi qatoridagi gapda shakliy va mazmuniy nomuvofiqlik ifodalangan?
 A.Shundan xursandmanki, ular Elobodni bilishar ekan.
 B.Chaqirsam, qaramaysiz.
 C.Chaqimchidan qo'rqin, chunki uning bir soatda buzgan ishini bir yilda ham tuzatib bo'lmaydi.
 D.Sen tabiatga to'punchadan o'q uzsang, tabiat senga to'pdan o'q uzadi.
8. Har bir kesimlik ma'nosi alohida –alohida kesimlik shakli orqali ifodalanishi mumkin? Berilgan kesimlarning qaysi biri yuqoridagi hukmga to'g'ri keladi?
 A)o'qidi B)o'qimasayding
 C)o'quvchiman D)barcha javoblar to'g'ri
9. Bitta kesimlik shakli bir necha kesimlik ma'nolarini ifodalashi mumkin. Berilgan kesimlarning qaysi biri yuqoridagi hukmga to'g'ri keladi?
 A)o'qidi B)o'qi
 C)o'qimasaydi D)barcha javoblar to'g'ri
10. Kesimlik ma'nolari nol shakl orqali ifodalanishi mumkin. Qaysi gapdagi kesim yuqoridagi hukmga to'g'ri keladi?
 A)Litseyning 3-bosqich o'quvchisiman
 B)Bu kitobni, albatta, o'qi
 C)Men o'quvchi. D)B va C

8-ilova

FSMU texnologiyasi

Ushbu texnologiya munozarali masalalarni hal etishda hamda o'quv jarayonini bahs-munozarali o'tkazishda qo'llaniladi, chunki bu texnologiya talabalarni o'z fikrini himoya qilishga, erkin fikrlash va o'z fikrini boshqalarga o'tkazishga, ochiq holda bahslashishga hamda shu bilan birga bahslashish madaniyatini o'rnatadi. Tinglovchilarga tarqatilgan oddiy qog'ozga o'z fikrlarini aniq va qisqa holatda ifoda etib, tasdiqlovchi dalillar yoki inkor etuvchi fikrlarni bayon etishga yordam beradi.

F – fikringizni bayon eting

S – fikringiz bayoniga sabab ko'rsating

M – ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring

U – fikringizni umumlashtiring

1-guruh

Savol	Gaplarning ifoda maqsadiga ko'ra turlari
(F) Fikringizni bayon eting	
(S) Fikringiz bayoniga sabab ko'rsating	
(M) Ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring	
(U) Fikringizni umumlashtiring	

2-guruh

Savol	Gaplarning tuzilishiga ko'ra turlari
(F) Fikringizni bayon eting	
(S) Fikringiz bayoniga sabab ko'rsating	
(M) Ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring	
(U) Fikringizni umumlashtiring	

 Uyga vazifa. Badiiy asardan 5 ta gap olib, gapning turini aniqlang

6-amaliy mashg'ulot.

Mavzu: Gap bo'laklari. Bosh bo'laklar

<i>Mashg'ulot vaqti - 2 soat</i>	Talabalar soni: 20-25 tagacha
<i>Mashg'ulot shakli</i>	Amaliy mashg'ulot
<i>Mavzu</i>	Gap bo'laklari. Bosh bo'laklar.
<i>Amaliy mashg'ulot rejasini:</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Gap bo'laklari 2. Kesim va uning turlari 3. Ega va uning turlari
<i>O'quv mashg'uloti maqsadi:</i> Gap va uning bo'laklari, gap bo'laklarining shakliy va mazmuniy tuzilishi, ega va kesim hamda ularning o'zaro munosabati, turlari bo'yicha gaplarni <i>tahlil qilish</i>	
Pedagogik natijalar: <ul style="list-style-type: none"> • Gap bo'laklarining turlari: bosh bo'laklar haqidagi ma'lumotlarni takrorlash va mustahkamlash. • Kesim va uning turlari haqida ma'lumotlarni takrorlab, mashqlar ishlash. • Ega va uning turlari haqida ma'lumot larni takrorlab, mashqlar ishlash. 	O'quv faoliyati natijalari: <ul style="list-style-type: none"> • Gap bo'laklarining turlari: bosh bo'laklar haqidagi ma'lumotlarni takrorlaydi va mustahkamlaydi. • Kesim va uning turlari haqida ma'lumotlarni takrorlab, mashqlar ishlaydi. • Ega va uning turlari haqida ma'lumot larni takrorlab, mashqlar ishlaydi.
<i>Ta'lim berish usullari</i>	Anjuman, Aqliy hujum, FSMU
<i>Ta'lim berish metodlari</i>	Og'zaki, hikoya, suhbat, ko'rgazmalilik, namoyish qilish.
<i>Ta'lim berish vositalari</i>	O'quv qo'llanma, tarqatma materiallar, proektor, doska.
<i>Ta'lim berish sharoiti</i>	Hamkorlikda ishlash va taqdimotlarni amalga oshirish imkoniga ega bo'lgan auditoriya.
<i>Monitoring va baholash</i>	Og'zaki nazorat, savol-javob.

Amaliy mashg'ulotning texnologik kartasi

<i>Ish jarayonlari vaqti</i>	<i>Faoliyat mazmuni</i>	
	<i>O'qituvchi</i>	<i>Talaba</i>
1-bosqich. Kirish (10 daqiqa)	1.1. Mashg'ulotning mavzusi, rejasini e'lon qiladi, o'quv mashg'ulotining maqsadi va o'quv faoliyat natijalarini tushuntiradi (1-ilova)	Tinglaydi, mavzu nomini yozib oladi
	1.2. Mashg'ulotni o'tkazish shakli va baholash mezonlarini e'lon qiladi (2- ilova)	Yozib oladi
2-bosqich. Asosiy jarayon (60 daqiqa)	2.1. Aqliy hujum savollar beriladi. (3-ilova). 2.2. Mavzuning birinchi rejasini bo'yicha bilimlarni sinaydi (4-ilova). 2.3. Mavzuning ikkinchi rejasini bo'yicha savol-javob qiladi (5-ilova). 2.4. Mavzuning uchinchi rejasini bo'yicha bilimlarni tekshiradi (6-ilova).	Yozadi, savolga javob beradi. Yozadi, savolga javob beradi.
	"FSMU" texnikasidan foydalangan holda guruhlariga topshiriqlar beradi (7-ilova). Guruhlarda ishlashga yordam beradi. Qo'shimcha ma'lumotlardan foydalanishga imkon yaratadi. Diqqatlarini kutiladigan natijaga jalb qiladi. Har bir guruh topshiriqlarini vatman - qog'ozlarga tushirib, taqdimotini o'tkazishga yordam beradi, bilimlarini umumlashtiradi, xulosalarga alohida e'tibor beradi. Topshiriqlarning bajarilishini qay darajada to'g'ri ekanligini diqqat bilan tinglaydi. Fikrlarini tinglab, umumlashtiradi.	Savollarga javob beradilar, erkin bahs-munozara yuritadilar. Guruhlarda ishlaydilar.
3-bosqich. Yakuniy bosqich (10 daqiqa)	3.1 Mavzu bo'yicha umumiy xulosa qilinadi.	Tinglaydilar
	3.2. Talabalar baholarini e'lon qilinadi	Yozib oladi

	3.3. Navbatdagi mashgʻulotda koʻriladigan mavzuni eʼlon qiladi.	Yozib oladi
--	---	-------------

1-ilova

Mavzu: Gap boʻlamlari. Bosh boʻlaklar

1. Gap boʻlamlari
2. Kesim va uning turlari
3. Ega va uning turlari

Oʻquv mashgʻuloti maqsadi: Gap va uning boʻlamlari, gap boʻlaklarining shakliy va mazmuniy tuzilishi, ega va kesim hamda ularning oʻzaro munosabati, turlari boʻyicha gaplarni *tahlil qilish*

Oʻquv faoliyati natijalari: Gap boʻlaklarining turlari: bosh boʻlaklar, kesim va uning turlari, ega va uning turlari haqidagi maʼlumotlarni takrorlaydi va mustahkamlaydi.

2-ilova

<p>Baholash mezonlari: Amaliy mashgʻulotda talabalar 5 ballik sistemada baholanadi. Savollarga toʻliq va mukammal javoblar bergan, javobini misollar asosida dalillagan, qoʻshimcha oʻqish uchun berilgan adabiyotlarga tayangan holda javob bergan talaba 5 ball bilan baholanadi. Savollarga toʻliq javob bergan, misollar asosida dalillagan, ammo qoʻshimcha adabiyotlardan olingan materiallardan foydalanmagan talaba 4 ball bilan baholanadi. Savollarga oʻrtacha javob bergan, javoblarida izchillik boʻlmagan, tayanch tushunchalar mohiyatini toʻliq ochib bera olmagan talaba 3 ball bilan baholanadi. Yuqoridagi baho mezonlariga mos kelmaydigan tarzda javob bergan yoki umuman javob bera olmagan talaba qoniqarsiz baho olgan deb topiladi va ogohlantiriladi.</p>
--

3-ilova

1-topshiriq. Savollarga javob bering.

1. Gap boʻlamlari va ularning tasnifi
2. Bosh boʻlaklar
3. Ega va uning ifodalanishi.
4. Eganing tuzilishiga koʻra turlari.
5. Kesim, kesim haqidagi anʼanaviy va zamonaviy qarashlar
6. Kesimning ifodalanishiga va tuzilishiga koʻra turlari
7. Ega va kesim mosligi
8. Kesimlikni hosil qiluvchi shakllar

4-ilova

2-topshiriq. Gaplar tarkibidagi ega va kesimni aniqlang. Kesimlikni hosil qiluvchi shakllarni toping.

1. Vadud Mahmud doʻstlari bilan birga Behbudiyning soʻnggi izlarini boshqa shaharlardan ham qidirgandi. 2. U Choʻlpon taʼsirida ozmi-koʻpmi barmoqda (barmoq vazni) qalam tebratgan. 3. Isteʼdodli shoir Botu suronli davr zayli bilan 34 yil umr koʻrdi. 4. Botu haqida oʻylaganimda, uni yaqindan bilgan kishilardan biri Laziz Azizzodaning satrlari yodimga tushadi. 5. Bu soyda, bu orolchalarda qanchadan-qancha shoʻxliklari qolgan uning. 6. Saltanat yoʻlining pastidagi hu anavi baland imoratda turadi. 7. Nafasi qisadigan odati bor u kishining. 8. Uyimizdan yaxshilar qadami sira uzilmas edi.

5-ilova

3-topshiriq. Gapning bosh boʻlaklarini aniqlang va ularning turini toping.

1. Bu xabarni eshitgan rais shamoldan tez uchib borar edi. 2. Ertalab ishga ketayotganlar, avtobusdagilar, mashinadagilar unga ajablanib qarashadi. 3. Ilm oʻrganmoq – eʼtiqodni mustahkamlash uchundir, ammo boylik orttirmoq uchun emas. 4. Baxil oʻz molini asrash uchun qattiq azob chekadi. Hasadchi inson esa yaramas feʼli tufayli tinch yashay olmaydi. Unisi oʻziga bergan azobdan qiynaladi, bunisi esa oʻz qilgʻidan dard chekadi. 5. Shoshilish, yengil-yelpi ishlarga havas, jahldorlik – nodonlar ishi. 6. Doʻstlikka yaramaydigan shaxsning eng yaramasi – chaqimchi. 7. Koʻngil chopmagan ishni qilish –xatar.

6-ilova

4-topshiriq. Mavzuga oid testlar bilan tanishing.

1. Soʻz birikmalari zanjiri gapning egasi atrofida birlashgan holatni toping.
 - A. Badanni junjiktiruvchi sovuq shamol izgʻib qoldi.
 - B. Boboning tabiati ravshan boʻlib ketdi.
 - C. Darveshalining zindonda yotishi Alisherning yuragida dushmanlik olovini toʻldiradi.
 - D. Sayohatchilar daraning pillapoya kabi yotiqroq yerlaridan yuqoriga intildilar.

2. Qaysi gapda nomustaqil kesim shakli qoʻllangan?

- A. Qalb salomat boʻlsa, aql ham, fikr ham salomat boʻladi
- B. Qani til boʻlsa-yu , u bilan suhbatlasha qolsa!
- C. Bugundan boshlab aravachilar siz bilan borishsa

D. Barcha javoblar to'g'ri

3. Yig'iq sodda gap berilgan qatorni belgilang.

- A. Lekin Manzuraxon baxti bor qiz ekan.
- B. Kasalxonada vrachman.
- C. D.Uning gapidan hech narsani tushunmadim.
- D. Sog' odamga Suqrotning ham keragi yo'q.

4. Bog'lama ishtirok etgan gapni aniqlang.

- A. Undan kelgan xatlar salkam bir sandiq bo'ldi
- B. Bugun yig'ilish bo'ladi
- C. Tursun aka jamoaga rais bo'ldi
- D. Undan kelgan xatlar salkam bir sandiq bo'ldi. Tursun aka jamoaga rais bo'ldi.

5. Qaysi kesim tarkibida bog'lama mavjud?

- A. U patirning ikki chetidan tutib turdi.
- B. Miryoqub yaqin o'tirib so'zlay boshladi.
- C. Usta shogirdiga talabchan bo'ldi.
- D. Bugun institutimizda katta anjuman bo'ldi.

6. Eganing asosiy grammatik shaklini belgilang.

- A.Ot turkumiga xos bo'lishi
- B.So'zning bosh kelishikda bo'lishi
- C.Kesimdan oldin kelishi
- D.Birlik va ko'plikda bo'lishi

7. So'zning gapda gap bo'lari bo'lib kelishi so'z turkumlarining qanday belgisi?

- A.Sintaktik belgisi
- B.Morfologik belgisi
- C.Leksik belgisi
- D.Morfologik va sintaktik belgisi

8. Yaxshilik qil, bolam, yomonlikni ot. Ushbu gapdagi egani toping.

- A.Bolam
- B.Yaxshilik
- C.Yomonlikni
- D.Ega yo'q.

9. Barcha harakatimiz – tinchlik uchun. Gapdagi kesim ifodalanishi va tuzilishiga ko'ra qanday kesim?

- A.Sodda ot-kesim
- B.Sodda fe'l-kesim
- C.Murakkab ot-kesim
- D.Murakkab fe'l-kesim

10. Qaysi qatorda bog'lamali ot kesim qo'llangan?

- A. Yoz saxovat bilan dunyoni sharbatga to'ldirdi.
- B. Bu xona doimo ozoda bo'ladi.
- C. Bu xabarni eshitgan rais shamolday tez uchib borar edi.
- D. O'qituvchilar bizdan mamnun bo'lishdi.

11. Qaysi qatorda sostavli fe'l kesimlar berilgan?

- A. Munisxon bo'lmasa boshqa bir odamni topardi.
- B. Sharoitimiz ancha yaxshi bo'lib qoldi.
- C. Birdaniga tushgan sovuq beva-bechoralarni dovdiratib qo'ydi.
- D. Mashinadagilar unga ajablanib qarashadi.

12. Qaysi gapda kesim birikmali (murakkab) ifodalangan?

- A. Tarbiya insonni inson qilib yetishtiradi.
- B. Kelin, darhaqiqat yosh va sodda bo'lgan ekan.
- C. Insonni inson qilib etishtiruvchi narsa tarbiyadir.
- D. Hammasi to'g'ri

13. Qaysi gapda ega birikmali ifodalangan?

- A. Biz talabalarning bilimdonligi, sezgirligi va intiluvchanligidan mamnun bo'ldik.
- B. Mehnat qilib topganing – qand-u asal totganing.
- C. Buyuklik ma'naviy barkamollikdadir.
- D. Qo'rqan oldin musht ko'tarar.

14. Kesimning tuzilishiga ko'ra turlari qay o'rinda to'g'ri ko'rsatilgan?

- A. Ot kesim va fe'l kesim
- B. Sostavli kesim va soda kesim
- C. **Sostavli ot kesim va sostavli fe'l kesim**

D. Sodda, sostavli va murakkab kesim

15. Berilgan gaplarning qaysi birida otini kesim qilib shakllantiruvchi vosita qo'llangan?

- A. Zero, bugungi yoshlarimiz tashlagan odimlar XXI asr shohsupalariga qo'yilgan ilk qadamlarimizdir.
- B. Balki seni kimdir qaylardadir jim o'ylayotgandir.
- C. Tiriklik chog'ingdayoq o'zingga odamiylikdan haykal qo'ydir.
- D. Barcha javoblar to'g'ri

16. 1) o'qib chiqishim kerak 2) ozod bo'ldi 3) obod qildi 4) uxlab qolishgan ekan 5) o'qimoqchi bo'ldi 6) mehribonlik qilgan edi 7) aytib berib qo'ya qol 8) unutib qo'ymaslik kerak. Berilgan birliklar gapda kesim vazifasida qo'llanganda kesimning qaysi turini yuzaga keltiradi?

- A. 2, 3, 6 - murakkab ot kesim, 1, 4, 5, 7, 8 - murakkab fe'l kesim
- B. barchasi murakkab fe'l kesim
- C. 1, 2, 3, 5, 6 - murakkab ot kesim, 4, 7, 8 - murakkab fe'l kesim
- D. 1, 2, 3, 6, 8 - murakkab ot kesim, 4, 5, 7 - murakkab fe'l kesim

17. Qaysi qatorda tarkibli fe'l kesimli gap berilgan?

- A. Dorbozlik chinakam xalqchil san'atdir.
- B. Anvar javobni o'qib zavqlandi.
- C. Suv bo'lmagach, bog'dorchilik ham bo'lmadi.
- D. Baqateraklar qaltirab turgan qorong'i ko'chadan yelib ketdim.

18. Qaysi gap shart mayli nomustaqil kesim hosil qilmagan?

- A. Qani til bo'lsa-yu, u bilan suhbatlasha qolsa!
- B. Chiroqni ko'tarsangiz, yorug'lik bo'larmidi.
- C. Havo bulut bo'lsa ham, yomg'ir yog'madi.
- D. Mehnat qilsang, baxting ochiladi.

19. Murakkab ot-kesimli gaplar to'g'ri berilgan qatorni toping.

- 1) Ayoqli kunlar asta-sekin o'tib borayotir. 2) O'sha kuni sovuq qattiq edi.
- 3) Hammasini aytib berishing darkor. 4) Qo'shni xona doimo ozoda bo'ladi. 5) Alisher Navoiy – she'riyat quyoshi.
- A. 1, 2, 3, 4, 5 B. 2, 3, 4 C. 2, 3, 4, 5 D. 2, 3, 5

7-ilova

FSMU texnologiyasi

Ushbu texnologiya munozarali masalalarni hal etishda hamda o'quv jarayonini bahs-munozarali o'tkazishda qo'llaniladi, chunki bu texnologiya talabalarni o'z fikrini himoya qilishga, erkin fikrlash va o'z fikrini boshqalarga o'tkazishga, ochiq holda bahslashishga hamda shu bilan birga bahslashish madaniyatini o'ratadi. Tinglovchilarga tarqatilgan oddiy qog'ozga o'z fikrlarini aniq va qisqa holatda ifoda etib, tasdiqlovchi dalillar yoki inkor etuvchi fikrlarni bayon etishga yordam beradi.

F – fikringizni bayon eting

S – fikringiz bayoniga sabab ko'rsating

M – ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring

U – fikringizni umumlashtiring

1-guruh

Savol	Gaplarning ifoda maqsadiga ko'ra turlari
(F) Fikringizni bayon eting	
(S) Fikringiz bayoniga sabab ko'rsating	
(M) Ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring	
(U) Fikringizni umumlashtiring	

 Uying vazifa. Badiiy asardan 5 ta gap olib, gapning bosh bo'laklarini aniqlang.

7-amaliy mashg'ulot. Mavzu: Ikkinchi darajali bo'laklar

<i>Mashg'ulot vaqti - 2 soat</i>	Talabalar soni: 20-25 tagacha
<i>Mashg'ulot shakli</i>	Amaliy mashg'ulot
<i>Mavzu</i>	Ikkinchi darajali bo'laklar.
<i>Amaliy mashg'ulot rejasi:</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ikkinchi darajali bo'laklar va ularning turlari 2. Aniqllovchi va uning turlari 3. To'ldiruvchi va uning turlari 4. Hol va uning turlari
<i>O'quv mashg'uloti maqsadi:</i> Gap va uning bo'laklari, ikkinchi darajali bo'laklar va ularning turlari, ikkinchi darajali bo'laklarning gapdagi ishtiroki, aniqllovchi, to'ldiruvchi, hol va uning turlari, ikkinchi darajali bo'laklarning shakliy va mazmuniy tuzilishi bo'yicha gaplarni <i>tahlil qilish</i>	
<i>Pedagogik natijalar:</i>	<i>O'quv faoliyati natijalari:</i>
<ul style="list-style-type: none"> ● Ikkinchi darajali bo'laklar va ularning turlari haqida ma'lumot berish. ● Gapda ikkinchi darajali bo'laklarning ishtiroki haqida ma'lumot berish. ● Aniqllovchi va uning turlari haqida ma'lumot berish. ● To'ldiruvchi va uning turlari haqida ma'lumot berish. ● 	<ul style="list-style-type: none"> ● Ikkinchi darajali bo'laklar va ularning turlari haqida ma'lumotga ega bo'lish. ● Gapda ikkinchi darajali bo'laklarning ishtiroki haqida ma'lumotga ega bo'lish. ● Aniqllovchi va uning turlari haqida ma'lumotga ega bo'lish. <p>To'ldiruvchi va uning turlari haqida ma'lumotga ega bo'lish.</p>
<i>Ta'lim berish usullari</i>	Anjuman, Aqliy hujum, FSMU
<i>Ta'lim berish metodlari</i>	Og'zaki, hikoya, suhbat, ko'rgazmalilik, namoyish qilish.
<i>Ta'lim berish vositalari</i>	O'quv qo'llanma, tarqatma materiallar, proektor, doska.
<i>Ta'lim berish sharoiti</i>	Hamkorlikda ishlash va taqdimotlarni amalga oshirish imkoniga ega bo'lgan auditoriya.
<i>Monitoring va baholash</i>	Og'zaki nazorat, savol-javob.

Amaliy mashg'ulotning texnologik kartasi

<i>Ish jarayonlari vaqti</i>	<i>Faoliyat mazmuni</i>	
	<i>O'qituvchi</i>	<i>Talaba</i>
1-bosqich. Kirish (10 daqiq)	1.1. Mashg'ulotning mavzusi, rejasini e'lon qiladi, o'quv mashg'ulotining maqsadi va o'quv faoliyat natijalarini tushuntiradi (1-ilova)	Tinglaydi, mavzu nomini yozib oladi
	1.2. Mashg'ulotni o'tkazish shakli va baholash mezonlarini e'lon qiladi (2- ilova)	Yozib oladi
2-bosqich. Asosiy jarayon (60 daqiq)	2.1. Aqliy hujum savollar beriladi. (3-ilova). 2.2. Mavzuning birinchi rejasi bo'yicha bilimlarni sinaydi (4-ilova). 2.3. Mavzuning ikkinchi rejasi bo'yicha savol-javob qiladi (5-ilova). 2.4. Mavzuning uchinchi rejasi bo'yicha bilimlarni tekshiradi (6-ilova). 2.5. Mavzuning to'rtinchi rejasi bo'yicha bilimlarni tekshiradi (6-ilova).	Yozadi, savolga javob beradi. Yozadi, savolga javob beradi.
	"FSMU" texnikasidan foydalangan holda guruhlariga topshiriqlar beradi (7-ilova). Guruhlarda ishlashga yordam beradi. Qo'shimcha ma'lumotlardan foydalanishga imkon yaratadi. Diqqatlarini kutiladigan natijaga jalb qiladi. Har bir guruh topshiriqlarini vatman - qog'ozlarga tushirib, taqdimotini o'tkazishga yordam beradi, bilimlarini umumlashtiradi, xulosalarga alohida e'tibor beradi. Topshiriqlarning bajarilishini qay darajada	Savollarga javob beradilar, erkin bahs-munozara yuritadilar. Guruhlarda ishlaydilar.

	to'g'ri ekanligini diqqat bilan tinglaydi. Fikrlarini tinglab, umumlashtiradi.	
3-bosqich. Yakuniy bosqich (10 daqiqa)	3.1 Mavzu bo'yicha umumiy xulosa qilinadi.	Tinglaydilar
	3.2. Talabalarning baholarini e'lon qilinadi	Yozib oladi
	3.3. Navbatdagi mashg'ulotda ko'riladigan mavzuni e'lon qiladi.	Yozib oladi

1-ilova

Mavzu: Ikkinchi darajali bo'laklar

1. Ikkinchi darajali bo'laklar va ularning turlari
2. Aniqlovchi va uning turlari
3. To'ldiruvchi va uning turlari
4. Hol va uning turlari

O'quv mashg'uloti maqsadi: Gap va uning bo'laklari, ikkinchi darajali bo'laklar va ularning turlari, ikkinchi darajali bo'laklarning gapdagi ishtiroki, aniqlovchi, to'ldiruvchi, hol va uning turlari, ikkinchi darajali bo'laklarning shakli va mazmuniy tuzilishi bo'yicha gaplarni tahlil qilish

- *O'quv faoliyati natijalari:* Ikkinchi darajali bo'laklar va ularning turlari, aniqlovchi va uning turlari, to'ldiruvchi va uning turlari, hol va uning turlari haqida ma'lumotlarni takrorlash va mutahkamlash

2-ilova

<p>Baholash mezonlari: Amaliy mashg'ulotda talabalar 5 ballik sistemada baholanadi. Savollarga to'liq va mukammal javoblar bergan, javobini misollar asosida dalillagan, qo'shimcha o'qish uchun berilgan adabiyotlarga tayangan holda javob bergan talaba 5 ball bilan baholanadi. Savollarga to'liq javob bergan, misollar asosida dalillagan, ammo qo'shimcha adabiyotlardan olingan materiallardan foydalanmagan talaba 4 ball bilan baholanadi. Savollarga o'rtacha javob bergan, javoblarida izchillik bo'lmagan, tayanch tushunchalar mohiyatini to'liq ochib bera olmagan talaba 3 ball bilan baholanadi. Yuqoridagi baho mezonlariga mos kelmaydigan tarzda javob bergan yoki umuman javob bera olmagan talaba qoniqarsiz baho olgan deb topiladi va ogohlantiriladi.</p>
--

3-ilova

1- topshiriq. Savollarga javob bering.

1. Gapning ikkinchi darajali bo'laklari qanday xususiyatlarga ega?
2. Ikkinchi darajali bo'laklarning turlarini ayting.
3. Aniqlovchining o'ziga xos xususiyatlari nimada?
4. Sifatlovchi aniqlovchi va qaratqich aniqlovchining farqlari nimada?
5. Izohlovchi aniqlovchining boshqa turlaridan qaysi jihatdan farq qiladi?
6. To'ldiruvchining o'ziga xos xususiyatlari.
7. To'ldiruvchi qanday so'z turkumlari bilan ifodalanadi?
8. Holning boshqa ikkinchi darajali bo'laklardan farqi nimada?
9. Hol qaysi so'z turkumlari bilan ifodalanadi?
10. Holning qanday turlarini bilasiz?

4-ilova

2- topshiriq. Matndagi predmet belgini ifodalovchi aniqlovchilarni aniqlang. Ularning qaysi so'zga, qaysi xil aloqada sintaktik munosabatga kirishganini ayting.

Shoira navbatchilik qilmagan kun kam bo'lardi. U goh birinchi qavatda, goh bemorlarni qabul qiladigan bo'limda ishlardi. Sherzod darrov ko'zini olib qochdi. Uning qiziq odati bor edi: birovning ovqatlanishiga nazar solishini uyat hisoblardi. U tez-tez yurib, burchakdagi titan oldiga bordi. Sherzod paxta gulli choynakka shoshib- pishib qaynoq suv to'latdi. Zum o'tmay ikkinchi choynak ham to'ldi. Sherzod ikkala qo'li band bo'lgani uchun jo'mrakni burashga ulgurolmay qoldi. Qaynoq suv choynakdan toshib, tog'oraga to'kila boshladi. bug' ko'tarilib Sherzodning qo'li achishadi. Shu ondayoq Shoiraning yangroq qah-qahasi xonani to'ldirdi. U yugurib kelib jo'mrakni buradi. Sherzod har ikkala choynakni yaqinrog'dagi stol ustiga qo'ydi. (O'. Hoshimov)

5-ilova

3- topshiriq. Berilgan misollardagi to'ldiruvchi va hollarning qanday so'z turkumi bilan ifodalangani va turlarini belgilab bering.

1. Shu zaylda kulgi bilan, qo'shiq bilan bilan ish davom etadi (S. A). 2. Boshing qilich kelsa ham, to'g'ri so'zla. 3. Men opamning jildidan kitobni olib pala-partish varaqlayman (Oybek). 4. Musulmonqul qushbegiga besh ming sipoh qo'shib Toshkand ustiga jo'natgan (A. Qodiriy). 5. Yoshlik! Seni kuylamagan kim! Ertaklaring so'lamagan kim! (E. Vohidov). 6. Qismati azalni manglayga yozib, O'zing yana nechun qilasan firoq? (Cho'lpon). 7. Zebi esa dutorchilar va ashulachilar bilan birga engil yallalar qilib turdilar (Cho'lpon).

6-ilova

☛ 4-topshiriq. Mavzuga oid testlar bilan tanishing.

1. O'zbekistonda 21- martda Navro'z bayrami shod-xurramlik bilan nishonlanadi. Berilgan gapda nechta aniqlovchili birikma mavjud?
A.2 ta B.1 ta C.4 ta D.3 ta
2. Hollar qaysi so'z turkumlari bilan ifodalanishi mumkin?
1) ravish; 2) kelishik shaklidagi otlar bilan; 3) ko'makchili otlar bilan; 4) sifat; 5) son; 6) taqlid so'z; 7) undov so'z.
A.1, 2, 4, 7 B.2, 3, 5, 6
C.1, 2, 4, 5 D.1, 2, 3, 4, 5, 6, 7
3. Qaysi qatordagi gapda murakkab hol ishtirok etmagan?
A. Tevarakda gala-gala chumchuqlar to'xtovsiz chirqillashadi.
B. U vazifaning muhimligini takror-takror ta'kidladi.
C. Urush boshlanganda u hali ko'krakdan ajralmagan go'dak edi.
D. Sharifa bilan Nasiba arazlashganda Durdona ularni yarashtirib qo'ydi.
4. Ravish holi kesimga qanday yo'l bilan bog'lanadi?
A. bitishuv va boshqaruv yo'li bilan
B. bitishuv yo'li bilan
C. boshqaruv yo'li bilan
D. moslashuv yo'li bilan
5. Jo'nalish kelishigini olgan ish otlari orqali holning qaysi ma'naviy guruhi ifodalanadi?
A. maqsad holi B. sabab holi
D. ravish holi D. o'rin holi
6. Qaysi qatorda sabab holi berilmagan?
A. Quvvatsizligidan tez charchadi.
B. Go'lligi sababli har joyda kaltak yeydi.
C. Hammani kuldirish uchun ataylab shunday antiqa kiyindi.
D. Arzimagan narsa uchun janjal ko'taradi.
7. O'rin holi o'zi ergashgan so'zga qanday yo'l bilan bog'lanadi?
A. bitishuv va boshqaruv yo'li bilan
B. boshqaruv yo'li bilan
C. bitishuv yo'li bilan
D. bitishuv, boshqaruv, moslashuv yo'li bilan
8. Qaysi qatordagi gapda o'rin ravishi bilan ifodalangan hol berilgan?
A. Bunda qurtlar ipak to'qiydi.
B. Shu yerdan boshlanur daryo va quyosh.
C. Sinfga o'qituvchidan oldin kirishga odatlaning.
D. Poezd bizni Toshkentda qoldirib, Moskvaga yo'l oldi.
9. Qaysi qatordagi gapda faqat ravish hollari ishtirok etgan?
A. U o'ychan ko'zlari bilan Botirga qarab sekin gapirdi.
B. Hozirgacha g'o'za uch marta chopiq qilindi.
C. Hamdam ikkovini ham bilmadi va yig'laganicha narigi uyga kirib ketdi.
D. Yig'lab-yig'lab marza olsang, o'ynab-o'ynab sug'orasan.
10. Qaysi qatorda daraja-miqdor holi ishtirok etmagan?
A. Shu gapni besh marta takrorladi.
B. "Volga" asfalt yo'ldan tez yurib ketdi.
C. Paxta to'g'risida ko'p yozdi.
D. Gurunchni qopi bilan olishdi.
11. Maqsad hollari ishtirok etgan gaplarni belgilang.
1. Eshik oldi gul hovuz, Gul tergali kelganmiz. 2. Hammamiz ham umid bilan mehnat qildik, rohatini ham ko'raylik. 3. O'quvchilar dam olishga dala shiyponiga kelishdi. 4. Salima yaxshi tayyorlangani uchun maqtovga sazovor bo'ldi. 5. Bir chimdim uxlash uchun ko'zini yumdi.
A.1, 2, 3, 4, 5 B.1, 3, 5 C.1, 2, 3, 5 D.3, 5
12. Qaysi qatordagi gapda to'ldiruvchi kengaygan birikma bilan ifodalangan?

- A. Vodiyarlarni, tog'larni oshib, Dalalarda yolg'iz adashib, kelib qoldi yurtingga Omon.
- B. Dilshod maktubni xolasiga berib, ko'chaga chiqib ketdi.
- C. O'qituvchining pedagogik mahorati u tarbiyalagan shogirdlarning bilimdonligi bilan o'lchanadi.
- D. Taqir-tuquringni yig'ishtir.

13. Gap bo'laklaridan qaysilari belgisi va belgisiz qo'llanishi mumkin?
- A. ega, kesim, to'ldiruvchi
 - B. sifatlovchi-aniqllovchi, vositali to'ldiruvchi, hol
 - C. kesim, vositasiz to'ldiruvchi, qaratqich va sifatlovchi-aniqllovchi
 - D. vositasiz to'ldiruvchi, qaratqich aniqllovchi

14. Qaysi qatordagi gapda to'ldiruvchi fe'l kesimga bog'lanmagan?
- A. Otdan baland, itdan past.
 - B. Berilganlarning barchasida.
 - C. Yutuq kutganimizdan ziyodroq bo'ldi.
 - D. Kitob ikki qismdan iborat.

15. *Hamdam ikkovini ham bilmadi va yig'laganicha narigi uyga kirib ketdi.* Berilgan gapda nechta hol qo'llangan va ular qaysi so'z turkumlari bilan ifodalangan?
- A. 3 ta: ot, ravish, fe'l
 - B. 2 ta: ot, fe'l
 - C. 3 ta: ot, son, fe'l
 - D. 1 ta: ravish

16. *Yaxshiga yaxshi nom fe'lidan yetar,
Sha'niga barcha el rahmatlar aytar,
Yomon bag'rini tosh aylasa, yaxshi –
Yurak qo'ri bilan toshni eritar.*

Berilgan matndagi to'ldiruvchilarni aniqlang.

- A. 2 ta vositali, 2 ta vositasiz to'ldiruvchi
 - B. 4 ta vositali, 3 ta vositasiz to'ldiruvchi
 - C. 3 ta vositali, 3 ta vositasiz to'ldiruvchi
 - D. 4 ta vositali, 2 ta vositasiz to'ldiruvchi
17. Qaysi qatorda to'ldiruvchi otlashgan so'z bilan ifodalanmagan?
- A. Chaqmoqning yalt-yultidan bola qo'rqdi.
 - B. Yaxshiga yondash, yomondan qoch.
 - C. So'rashdan uyalma, bilmaslikdan uyal.
 - D. Beshga uchni qo'shsak, sakkiz bo'ladi.

18. Qaysi qatodagi gapda aniqllovchi to'ldiruvchiga bog'lanib kelgan?
- A. Soyning tagidan ko'm-ko'k suv oqib turardi.
 - B. Ilg'or ishchilarga mukofotlar topshirildi.
 - C. Bir kishi ariq qaziydi, ming kishi suv ichadi.
 - D. Mehnat faxriylari bilan yangi bog'da uchrashdik.

19. Qaysi qatordagi gapda qaratqich aniqllovchi belgisiz qo'llangan?
- A. Biz boy otangizga Yormatning qizini olib bermoqchi edik.
 - B. Kelganlarning birortasi ham uni tanimas edi.
 - C. Qarilari kutadi mehmon, pazandasi yopadi shirmon.
 - D. Daryo labida tik turib ko'klam quchog'ida tovlanayotgan Olmazor chiroyiga suqlanardim.

20. Qaysi qatordagi to'liqsiz gapda ikkinchi darajali bo'laklar tushib qolgan?
- A. – Seni qurol ushlashga qaysi nomard majbur qildi? – Vijdonim, xalqimning amri.
 - B. – Siz she'r ham yozyapsizmi, Oydin? – Yozyapman.
 - C. – Ishni men kimdan qabul qilib olayotibman?..
– Byuro a'zosidan...
 - D. – Kim muzeyga bormoqchi? –

21. Hol kesimga qanday bog'lanadi?
- A. Boshqaruv yo'li bilan
 - B. Bitishuv yo'li bilan
 - C. Berilganlarning barchasi to'g'ri.
 - D. Bevosita yoki bilvosita bog'lanadi.

Ushbu texnologiya munozarali masalalarni hal etishda hamda o'quv jarayonini bahs-munozarali o'tkazishda qo'llaniladi, chunki bu texnologiya talabalarni o'z fikrini himoya qilishga, erkin fikrlash va o'z fikrini boshqalarga o'tkazishga, ochiq holda bahslashishga hamda shu bilan birga bahslashish madaniyatini o'ratadi. Tinglovchilarga tarqatilgan oddiy qog'ozga o'z fikrlarini aniq va qisqa holatda ifoda etib, tasdiqlovchi dalillar yoki inkor etuvchi fikrlarni bayon etishga yordam beradi.

F – fikringizni bayon eting

S – fikringiz bayoniga sabab ko'rsating

M – ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring

U – fikringizni umumlashtiring

1-guruh

Savol	To'ldiruvchi va uning turlari
(F) Fikringizni bayon eting	
(S) Fikringiz bayoniga sabab ko'rsating	
(M) Ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring	
(U) Fikringizni umumlashtiring	

2-guruh

Savol	Hol va uning turlari
(F) Fikringizni bayon eting	
(S) Fikringiz bayoniga sabab ko'rsating	
(M) Ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring	
(U) Fikringizni umumlashtiring	

✍ Uyga vazifa. Badiiy asardan 6 ta gap olib, ulardagi ikkinchi darajali bo'laklarni tahlil qiling.

8-amaliy mashg'ulot.

Mavzu: Bir sostavli gaplar. Uyushiq va ajratilgan bo'lakli gaplar

Mashg'ulot vaqti - 2 soat	Talabalar soni: 20-25 tagacha
Mashg'ulot shakli	Amaliy mashg'ulot
Mavzu	Bir sostavli gaplar. Uyushiq va ajratilgan bo'lakli gaplar
Amaliy mashg'ulot rejasini:	Bir sostavli gaplar. Egali va egasiz gaplar, uning turlari Gapning uyushiq bo'laklari Gapning ajratilgan bo'laklari
<i>O'quv mashg'uloti maqsadi:</i> bir sostavli gaplarning turlari, egasiz gaplar va uning turlari, gapning uyushiq bo'laklari, gapning ajratilgan bo'laklari bo'yicha gaplarni tahlil qilish	
Pedagogik natijalar: <ul style="list-style-type: none"> Bir sostavli gaplar, egasiz gaplar va uning turlari haqida ma'lumot berish. Gapning uyushiq bo'laklari haqida ma'lumot berish. Gapning ajratilgan bo'laklari haqida ma'lumot berish. 	O'quv faoliyati natijalari: <ul style="list-style-type: none"> Bir sostavli gaplar, egasiz gaplar va uning turlari haqida ma'lumotga ega bo'lish.. Egasiz gaplar va uning turlari haqida ma'lumotga ega bo'lish. Gapning uyushiq bo'laklari haqida ma'lumotga ega bo'lish. Gapning ajratilgan bo'laklari haqida ma'lumotga ega bo'lish.
Ta'lim berish usullari	Anjuman, Aqliy hujum, FSMU
Ta'lim berish metodlari	Og'zaki, hikoya, suhbat, ko'rgazmalilik, namoyish qilish.

<i>Ta'lim berish vositalari</i>	O'quv qo'llanma, tarqatma materiallar, proektor, doska.
<i>Ta'lim berish sharoiti</i>	Hamkorlikda ishlash va taqdimotlarni amalga oshirish imkoniga ega bo'lgan auditoriya.
<i>Monitoring va baholash</i>	Og'zaki nazorat, savol-javob.

Amaliy mashg'ulotning texnologik kartasi

<i>Ish jarayonlari vaqti</i>	<i>Faoliyat mazmuni</i>	
	<i>O'qituvchi</i>	<i>Talaba</i>
1-bosqich. Kirish (10 daqiqa)	1.1. Mashg'ulotning mavzusi, rejasini e'lon qiladi, o'quv mashg'ulotining maqsadi va o'quv faoliyat natijalarini tushuntiradi (1-ilova)	Tinglaydi, mavzu nomini yozib oladi
	1.2. Mashg'ulotni o'tkazish shakli va baholash mezonlarini e'lon qiladi (2- ilova)	Yozib oladi
2-bosqich. Asosiy jarayon (60 daqiqa)	2.1. Aqliy hujum savollar beriladi. (3-ilova). 2.2. Mavzuning birinchi rejasini bo'yicha bilimlarni sinaydi (4-ilova). 2.3. Mavzuning ikkinchi rejasini bo'yicha savol-javob qiladi (5-ilova). 2.4. Mavzuning uchinchi rejasini bo'yicha bilimlarni tekshiradi (6-ilova).	Yozadi, savolga javob beradi. Yozadi, savolga javob beradi.
	"FSMU" texnikasidan foydalangan holda guruhlar topshiriqlar beradi (7-ilova). Guruhlarda ishlashga yordam beradi. Qo'shimcha ma'lumotlardan foydalanishga imkon yaratadi. Diqqatlarini kutiladigan natijaga jalb qiladi. Har bir guruh topshiriqlarini vatman - qog'ozlarga tushirib, taqdimotini o'tkazishga yordam beradi, bilimlarini umumlash tiradi, xulosalarga alohida e'tibor beradi. Topshiriqlarning bajarilishini qay darajada to'g'ri ekanligini diqqat bilan tinglaydi. Fikrlarini tinglab, umumlash tiradi.	Savollarga javob beradilar, erkin bahsmunozara yuritadilar. Guruhlarda ishlaydilar.
3-bosqich. Yakuniy bosqich (10 daqiqa)	3.1 Mavzu bo'yicha umumiy xulosa qilinadi.	Tinglaydilar
	3.2. Talabalarning baholarini e'lon qilinadi	Yozib oladi
	3.3. Navbatdagi mashg'ulotda ko'riladigan mavzuni e'lon qiladi.	Yozib oladi

1-ilova

Mavzu: Bir sostavli gaplar. Uyushiq va ajratilgan bo'lakli gaplar

1. Bir sostavli gaplar. Egali va egasiz gaplar, uning turlari
2. Gapning uyushiq bo'laklari
3. Gapning ajratilgan bo'laklari

O'quv mashg'uloti maqsadi: bir sostavli gaplarning turlari, egasiz gaplar va uning turlari, gapning uyushiq bo'laklari, gapning ajratilgan bo'laklari bo'yicha gaplarni tahlil qilish, takrorlash

O'quv mashg'uloti natijasi: Bir sostavli gaplar, egasiz gaplar va uning turlari, gapning uyushiq bo'laklari, gapning ajratilgan bo'laklari haqida ma'lumotga ega bo'ladilar.

2-ilova

<p>Baholash mezonlari: Amaliy mashg'ulotda talabalar 5 ballik sistemada baholanadi. Savollarga to'liq va mukammal javob bergan, javobini misollar asosida dalillagan, qo'shimcha o'qish uchun berilgan adabiyotlarga tayangan holda javob bergan talaba 5 ball bilan baholanadi. Savollarga to'liq javob bergan, misollar asosida dalillagan, ammo qo'shimcha adabiyotlardan olingan materiallardan foydalanmagan talaba 4 ball bilan baholanadi. Savollarga o'rtacha javob bergan, javoblarida izchillik bo'lmagan, tayanch tushunchalar mohiyatini to'liq ochib bera olmagan talaba 3 ball bilan baholanadi.</p>

Yuqoridagi baho mezonlariga mos kelmaydigan tarzda javob bergan yoki umuman javob bera olmagan talaba qoniqarsiz baho olgan deb topiladi va ogohlantiriladi.

3-ilova

1- topshiriq. Savollarga javob bering.

1. Bir sostavli gaplar qanday o'ziga xos xususiyatlarga ega?
2. Bir sostavli gapning qanday turlari bor?
3. Shaxsi noma'lum gap bilan shaxssiz gaplarning qanday farqlari bor?
4. Nominativ gaplarning o'ziga xos xususiyatlarini ayting.
5. Bo'laklarga ajralmaydigan gaplar qanday mazmun ifodalaydi?

4-ilova

2- topshiriq. Keltirilgan misollardan shaxsi aniq va shaxsi noma'lum gaplarni ajratib ko'chiring. Shaxsi aniq gaplar uchun zarur bo'lgan ega vazifasidagi so'zni qavs ichida ko'rsating.

1. Kuz hayda, kuz haydamasang yuz hayda deydilar. 2. Otalikning farzi ayni – farzandga munosib ism qo'ymoq deydilar. 3. Yugurganniki emas, buyurganniki deb juda to'g'ri aytishgan ekan-da (A. Qahhor). 4. Rahmatilla Obidiyni kasalxonaga olib ketishdi (A. Qahhor). 5. Bemorlardan doim xabardor bo'lib turamiz. 6. Ilm deganni misqolab bobma-bob o'rganadilar. 7. Jo'jani kuzda sanaydilar. 8. Bu joylarni hozir ham Qoradaryo deydilar. 9. Ijzat bersangiz fikrimni bayon qilsam.

5-ilova

3- topshiriq. Berilgan misollar ichidan atov gap ishtirok etgan qurilmani ajratib ko'rsating. Shu gapdagi kesim qaysi so'z turkumi bilan ifodalanganini belgilab chiqing.

1. Jimjitlik. Giyohlar shitirlaydi, shamol chodirni silkitadi (S.A). 2. Vafu va sadoqatni timsoli bo'lgan Mohlar oyim Farg'ona xoni shoir Amir Umarxonning umr yo'ldoshi, benazir maslahatchisi, she'riyat osmonida chaqnagan yulduz Nodirabegim edi (S.A). 3. Qish. Butun borliq oppoq choyshab bilan bezangan (Oybek). 4. Melodiy 1494-yilning yozi. Saraton issig'ida Farg'ona vodiysining osmoniga chiqqan quyuq bulutlar kun bo'yi havoni dim qilib turibdi- yu, kechki payt birdan jala quyib berdi (M. Ismoil). 5. Xazonrezgilik payti. Hirot bog'larida suv beradigan Hirmiyrid daryosi va injil anhorining qirg'oqlariga za'faron yaproqlar to'kilgan (P. Qodirov). 6. Shu choldevor hovlimiz, shu tirikchilik ko'zimga har qanday boylarning sersavlat uylaridan yaxshi ko'rinadi (Oybek).

6-ilova

4-topshiriq. Mavzuga oid testlar bilan tanishing.

1. Qaysi qatordagi gapda bir narsa-buyumning turli belgilarini bildirgan birdan ortiq sifatlovchi-aniqlovchilar uyushib kelgan?
A. Bog'imizda oq, qizil, pushti gullar qiyg'os ochilib yotibdi.
B. Chaqaloq kichkina, oppoq va dumaloq qo'llarini cho'zib, menga talpinar edi.
C. To'lqin, Ozoda va Shoiraning ukalari bog'chada tarbiyalanadilar.
D. Siz a'lochi va jamoatchisiz.
2. Pulemyot, miltiqlarning ovozigacha xotin-xalaj, bola chaqalarning yig'isi, dod-voyi qo'shib ketdi. Berilgan gapda qanday bo'laklar uyushib kelgan?
A. hol, kesim, aniqlovchi
B. ega, to'ldiruvchi, aniqlovchi
C. to'ldiruvchi, aniqlovchi
D. ega, aniqlovchi
3. Ajratilgan izohlovchilar ko'pincha qaysi bo'lakka aloqador bo'ladi?
A. kesimga B. egaga
C. to'ldiruvchiga D. aniqlovchiga
4. Qaysi qatordagi gapda faqat qaratqich aniqlovchi uyushib kelgan?
A. Sa'dulla va Jo'rabeklarning katta, yorug' xonasiga kirdik.
B. A'lo o'qish – bizning va sizning asosiy va sharafli vazifamiz.
C. Tog' etaklaridan nafis gullarning, xushbo'y giyohlarning hidlari aniqiydi.
D. Daraxtdagi barcha sayroqi qushlar: sa'va, bulbul, mayna va boshqalar unga jo'r bo'ldi.
5. Qaysi hukm noto'g'ri?
A. Ajratilgan izohlovchilar, asosan, izohlanmishdan oldin keladi.
B. Ajratilgan bo'laklar bir bo'lak holida yoki birikmali bo'lak holida kelishi mumkin.
C. Ajratilgan aniqlovchi shaxs yoki narsaning belgisini, kimga yoki nimaga qarashlilikini ta'kidlab, ayirib ko'rsatish uchun qo'llanadi.
D. Vositasiz to'ldiruvchi ham, vositali to'ldiruvchi ham ajratilgan bo'lak sifatida qo'llanishi mumkin.

6. Qaysi qatordagi gapda vositasiz to'ldiruvchi uyushib kelgan?
 A. Hulkar eshik oldida bir otasiga, bir Avazga, bir onasiga qarab qo'yardi.
 B. Men onam, otam va opam bilan xayrlashib, yo'lga tushdim.
 C. Jannatxon musiqani, ashulani juda sevar edi.
 D. Shu masalada sizni Moskvaga, Leningradga safarga yubordik.
7. Qaysi qatorda aniqlovchi ajratilgan?
 A. Sizga, o'rta bo'lyi qizga, atlas juda yarashibdi.
 B. Onasi ham bolasining, baxti qora jigargo'shasining, ko'zlarida shu zor-u mushtoqlik olovini ko'rdi.
 C. Shu kuni kechqurun, daladan qaytishda, qori Sidiqjonga hamroh bo'lib qoldi.
 D. Birozdan so'ng Hasan aka, fizika o'qituvchisi, kirib keldi.
8. *Pulemyot, multiqlarning ovozig a xotin-xalaj, bola chaqalarning yig'isi, dod-voyi qo'shilib ketdi.*
 Berilgan gapda qanday bo'laklar uyushib kelgan?
 A. hol, kesim, aniqlovchi
 B. ega, to'ldiruvchi, aniqlovchi
 C. to'ldiruvchi, aniqlovchi
 D. ega, aniqlovchi
9. Uyushiq bo'laklar o'zaro qanday birikadi?
 A. teng va ergashtiruvchi bog'lovchilar yordamida
 B. teng bog'lovchilar yoki tenglanish ohangi bilan
 C. o'zaro tartib va ohang bilan
 D. teng bog'lovchi va teng bog'lovchi vazifasidagi so'zlar yordamida
10. Qaysi hukm noto'g'ri?
 A. Umumlashtiruvchi so'z uyushiq bo'laklarning ma'nosini izohlab aniqlab keladi.
 B. Umumlashtiruvchi so'z ot, olmosh, fe'l so'z turkumlari bilan ifodalanishi mumkin.
 C. Umumlashtiruvchi so'z so'z birikmalari, kengaygan birikmalar bilan ifodalanishi mumkin.
 D. Umumlashtiruvchi so'z uyushiq bo'laklardan keyin kelsa, uyushuvchi bo'laklardan tire bilan ajratiladi.

7-ilova

FSMU texnologiyasi

Ushbu texnologiya munozarali masalalarni hal etishda hamda o'quv jarayonini bahs-munozarali o'tkazishda qo'llaniladi, chunki bu texnologiya talabalarni o'z fikrini himoya qilishga, erkin fikrlash va o'z fikrini boshqalarga o'tkazishga, ochiq holda bahslashishga hamda shu bilan birga bahslashish madaniyatini o'ratadi. Tinglovchilarga tarqatilgan oddiy qog'ozga o'z fikrlarini aniq va qisqa holatda ifoda etib, tasdiqlovchi dalillar yoki inkor etuvchi fikrlarni bayon etishga yordam beradi.

F – fikringizni bayon eting

S – fikringiz bayoniga sabab ko'rsating

M – ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring

U – fikringizni umumlashtiring

1-guruh

Savol	Gaplarning uyushiq bo'laklari
(F) Fikringizni bayon eting	
(S) Fikringiz bayoniga sabab ko'rsating	
(M) Ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring	
(U) Fikringizni umumlashtiring	

2-guruh

Savol	Gaplarning ajratilgan bo'laklari
(F) Fikringizni bayon eting	
(S) Fikringiz bayoniga sabab ko'rsating	
(M) Ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring	
(U) Fikringizni umumlashtiring	

 Uyga vazifa. Badiiy asardan parcha olib, undagi bir sostavli gaplarni tahlil qiling.